

ΓΛΩΣΣΑ

Ε΄ Δημοτικού

Το ποιητικό αίτιο είναι ένας προσδιορισμός με πρόθεση (εμπρόθετος) που δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται αυτό που συμβαίνει στο υποκείμενο του παθητικού ρήματος (από + αιτιατική ονόματος)

Βρείτε και γράψτε το ποιητικό αίτιο:

Το αεροπλάνο απογειώθηκε με ασφάλεια.

(από _____)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 13η

Κατασκευές

Αλλά με τις ξόβερρες μπορεί να πιάνεις πουλιά,
δεν πιάνεις ποτέ το κελαηδητό τους.
Χρειάζεται η άλλη βέργα, της μαγείας,
και ποιος μπορεί να την κατασκευάσει
αν δεν του 'χει από μιας αρχής δοθεί:
Οδυσσέας Ελύτης

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Κατασκευές της φύσης

Ενεργητική και παθητική σύνταξη

Ενεργητική σύνταξη

Όταν έχουμε ενεργητική σύνταξη, τότε το ρήμα δηλώνει ότι κάποιος (το υποκείμενο) κάνει κάτι, δηλαδή ενεργεί.

Σε αυτή την περίπτωση, το ρήμα έχει ενεργητική διάθεση.

π.χ. Η Ναταλία **πέταξε** τα χαρτιά.

Οι φύλακες **απώθησαν** τους οπαδούς.

Παθητική σύνταξη

Όταν έχουμε παθητική σύνταξη, τότε το ρήμα δηλώνει ότι κάποιος (το υποκείμενο) παθαίνει κάτι από κάποιον ή από κάτι ή επηρεάζεται από τη δράση κάποιου άλλου.

Σε αυτή την περίπτωση, το ρήμα έχει παθητική διάθεση.

π.χ. Τα χαρτιά **πετάχτηκαν** από τη Ναταλία.

Οι οπαδοί **απωθήθηκαν** από τους φύλακες.

Προσοχή!

- Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την ενεργητική και την παθητική διάθεση με την ενεργητική και την παθητική φωνή αντίστοιχα.
 - Συνήθως τα ρήματα των παραπάνω διαθέσεων ανήκουν και στην αντίστοιχη φωνή (ενεργητική διάθεση – ρήματα που λήγουν σε ω / αγαπώ, τιμώ, γράφω κ.ά. & παθητική διάθεση – ρήματα που λήγουν σε -μαι / δένομαι, λύνομαι κ.ά.) Δεν είναι όμως αυτός ο κανόνας, καθώς υπάρχουν ρήματα που έχουν ενεργητική διάθεση αλλά είναι παθητικής φωνής (π.χ. περιποιούμαι / Η νοσοκόμα περιποιήθηκε τους ασθενείς.). Ομοίως υπάρχουν και ρήματα που έχουν παθητική διάθεση αλλά είναι ενεργητικής φωνής (π.χ. λιώνω / Ο πάγος έλιωσε από τη ζέστη.)
- Υπάρχουν ρήματα που έχουν μια φωνή, αλλά δύο σημασίες (τη μια έχουν ενεργητική και την άλλη παθητική διάθεση).
 - π.χ. το ρήμα σβήνω είναι ρήμα ενεργητικής φωνής:
Ενεργητική διάθεση: Ο άνεμος έσβησε το κερί.
Παθητική διάθεση: Το κερί έσβησε από τον άνεμο.

Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική**Για να μετατρέψω την ενεργητική σύνταξη σε παθητική:**

- 1) Κάνω το ενεργητικό ρήμα παθητικό, βάζοντάς το στον ίδιο χρόνο της παθητικής φωνής και στο κατάλληλο πρόσωπο.
- 2) Κάνω ποιητικό αίτιο* το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος.
- 3) Κάνω υποκείμενο του παθητικού ρήματος το αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος.

*Το ποιητικό αίτιο είναι ένας προσδιορισμός με πρόθεση (εμπρόθετος) που δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται αυτό που συμβαίνει στο υποκείμενο του παθητικού ρήματος, (από + αιτιατική ονόματος)

π.χ. Τα φαγητά σερβίρονται από τον σερβιτόρο.

Παράδειγμα μετατροπής ενεργητικής σύνταξης σε παθητική:**Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική****Για να μετατρέψω την παθητική σύνταξη σε ενεργητική:**

- 1) Κάνω το παθητικό ρήμα ενεργητικό, βάζοντάς το στον ίδιο χρόνο της ενεργητικής φωνής και στο κατάλληλο πρόσωπο.
- 2) Κάνω υποκείμενο το ποιητικό αίτιο του παθητικού ρήματος.
- 3) Κάνω αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος το υποκείμενο του παθητικού ρήματος.

Παράδειγμα μετατροπής παθητικής σύνταξης σε ενεργητική:

Προσοχή!

Δεν είναι όλες οι φράσεις που ξεκινούν με το «από» ποιητικά αίτια. Πολλές από αυτές δηλώνουν τόπο, χρόνο, αιτία κλπ. και στην περίπτωση αυτή δεν έχουμε παθητική σύνταξη.
 π.χ. Η βλάβη επιδιορθώθηκε από τον μηχανικό. (ποιητ.αίτιο)
 αλλά: Τη διόρθωσε από καιρό. (δηλώνει χρόνο)
 Ήρθε από την πόλη. (δηλώνει τόπο)

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις **με το ποιητικό αίτιο**:

- Το σπίτι καταστράφηκε εντελώς _____
- Η γέφυρα κατασκευάστηκε _____
- Ο πάγος έλιωσε _____ που βγήκε σήμερα το πρωί.
- Τα ζώα του δάσους τρόμαξαν _____

2. Βρίσκω το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) και το γράφω στις παρενθέσεις. Έπειτα **μετατρέπω την ενεργητική σύνταξη σε παθητική** και αντίστροφα.

- Η φωτιά καίει το δάσος. (_____)

- Η σήραγγα διευκολύνει τη συγκοινωνία των απομακρυσμένων περιοχών.
 (_____)

- Οι νόμοι ψηφίζονται από τους βουλευτές. (_____)

- Η κασετίνα βρέθηκε από τον Θανάση. (_____)

- Ένας ηλικιωμένος κύριος ενοχλήθηκε από τα σχόλια των νεαρών.
 (_____)

3. Στις παρακάτω προτάσεις η σύνταξη είναι παθητική αλλά το ποιητικό αίτιο δεν υπάρχει, καθώς εννοείται εύκολα. **Το βρίσκω και το γράφω στις παρενθέσεις:**

π.χ. Τελικά το νομοσχέδιο δεν ψηφίστηκε. (από τους βουλευτές)

- Καθώς ξημέρωσε η πόλη φωτίστηκε. (_____)
- Η ομάδα μας ηττήθηκε. (_____)
- Ο Παρθενώνας χτίστηκε με μάρμαρο. (_____)
- Το αεροπλάνο προσγειώθηκε με ασφάλεια. (_____)

4. Ξαναγράψω το παρακάτω κείμενο μετατρέποντας την ενεργητική σύνταξη σε παθητική:

Οι σερβιτόροι έστρωσαν τα τραπέζια με πολλή προσοχή. Τοποθέτησαν τα πιρουνία, τα ποτήρια και τα πιάτα στις σωστές θέσεις. Ο σεφ ετοίμασε ένα ένα τα φαγητά και ο βοηθός του τα δοκίμασε. Το τζάκι ζέστανε τον χώρο. Η εξυπηρέτηση και οι γεύσεις του εστιατορίου θα ικανοποιήσουν για άλλη μια φορά τους πελάτες.

5. Σχηματίζω προτάσεις/περιόδους χρησιμοποιώντας τις λέξεις:

νεοσσός: _____

λαγούμι: _____

κέλυφος: _____

σήραγγα: _____

ανέγερση: _____

Δίνω οδηγίες κατασκευής (εγκλίσεις)

Θυμάμαι!

Για να δώσουμε οδηγίες χρησιμοποιούμε συνήθως την υποτακτική και την προστακτική έγκλιση. Ορισμένες φορές όμως, δίνουμε οδηγίες χρησιμοποιώντας την οριστική έγκλιση.

π.χ. **Βάζουμε** στο μίγμα δύο κουταλάκια ζάχαρη.
(οριστική)

Να βάλετε στο μίγμα δύο κουταλάκια ζάχαρη.
(υποτακτική)

Βάλτε στο μίγμα δύο κουταλάκια ζάχαρη. (προστακτική)

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Δίνω τις παρακάτω οδηγίες **στη συνοπτική υποτακτική** και στη **συνοπτική προστακτική** (στο β' πληθυντικό πρόσωπο):

A) Κόβουμε από το αφρώδες υλικό ένα κομμάτι τετράγωνο.

(Υ) _____

(Π) _____

B) Το γυρίζουμε στη θέση που μοιάζει με ρόμβο και ενώνουμε τις κάτω πλευρές.

(Υ) _____

(Π) _____

Γ) Φτιάχνουμε ένα αυτοκινητάκι ή ένα караβάκι και το κολλάμε στο σημείο που ενώνονται οι τρεις γωνίες.

(Υ) _____

(Π) _____

Οι αναφορικές προτάσεις

Αναφορικές λέγονται οι εξαρτημένες προτάσεις που εισάγονται με:

A) αναφορικές αντωνυμίες: ο οποίος, η οποία, το οποίο, όποιος, όποια, όποιο, όσος, όση, όσο, που, ό,τι.

B) αναφορικά επιρρήματα: που, όπου, οπουδήποτε, όσο, πως, όπως κλπ.

Οι αναφορικές προτάσεις προσδιορίζουν κάποιον όρο (λέξη) μιας άλλης πρότασης, ο οποίος είτε υπάρχει στην πρόταση είτε παραλείπεται και εννοείται.

π.χ. Διαβάζουμε το κείμενο **που βρίσκεται στη σελίδα 40**.

(η πρόταση που βρίσκεται στη σελίδα 40 προσδιορίζει τη λέξη κείμενο που είναι αντικείμενο του ρήματος της ανεξάρτητης πρότασης)

Τα είδη των αναφορικών προτάσεων

- Αναφορικές ονοματικές προτάσεις
 - εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες ο οποίος,-α,-ο, όποιος,-α,-ο, όσος,-η,-ο, που, ό,τι.
 - Χρησιμοποιούνται ως υποκείμενα, αντικείμενα, κατηγορούμενα ή προσδιορισμοί.
 - Παραδείγματα: **Όποιος θέλει** ας έρθει. (Υποκείμενο του ρ. ας έρθει) / Γράψε **ό,τι μπορείς**. (Αντικείμενο του ρ. γράψε) / Επέστρεψε το βιβλίο **που είχε δανειστεί**. (Προσδιορισμός στη λέξη το βιβλίο)
 - Ανάλογα με την πληροφορία που δίνουν διακρίνονται σε προσδιοριστικές και μη προσδιοριστικές ή προσθετικές.
 - ❖ Αναφορικές προσδιοριστικές προτάσεις
Προσθέτουν μια απαραίτητη πληροφορία στην ανεξάρτητη πρόταση και αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμά της. Δε χωρίζονται με κόμμα από την ανεξάρτητη πρόταση.
π.χ. Το παλτό **που αγόρασες** είναι πολύ ζεστό. (Η αναφορική είναι απαραίτητη για να καταλάβει κανείς για ποιο παλτό μιλάμε)
 - ❖ Αναφορικές μη προσδιοριστικές ή προσθετικές προτάσεις
Μας δίνουν μια πρόσθετη πληροφορία που δεν είναι απαραίτητη για να έχει ολοκληρωμένο νόημα η ανεξάρτητη πρόταση. Χωρίζονται με κόμμα από την ανεξάρτητη πρόταση.
π.χ. Ο φίλος της Φρόσως, **που σπουδάζει στην Πάτρα**, μας έδωσε αυτά τα έντυπα.
- Αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις
 - Εισάγονται με τα αναφορικά επιρρήματα όπου/οπουδήποτε, όπως/οπωσδήποτε, όποτε/οποτεδήποτε, όσο/οσοδήποτε.
 - Προσδιορίζουν ένα επίρρημα της ανεξάρτητης πρότασης ή χρησιμοποιούνται στη θέση επίρρηματος.
π.χ. Πήγαινε **όπου θέλεις**. / Τρέξε **όσο μπορείς**.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Υπογραμμίζω τις αναφορικές προτάσεις των παρακάτω περιόδων και έπειτα σημειώνω στις παρενθέσεις αν αυτές είναι ονοματικές (Ο) ή επιρρηματικές (Ε):

- Θα πάρω εγώ την βαλίτσα, που άφησες στο ξενοδοχείο. (___)
- Όποτε έχεις χρόνο, πέρασε από το σπίτι. (___)
- Το ρολόι που αγόρασες χθες χάλασε. (___)
- Κάναμε ό,τι μπορούσαμε. (___)
- Όπως μας ενημέρωσαν, θα αναχωρήσουμε σε λίγο. (___)
- Η βροχή, που πλημμύρισε όλο τον τόπο, δεν έλεγε να κοπάσει. (___)

2. Ενώνω τις παρακάτω προτάσεις **σχηματίζοντας περιόδους που να περιέχουν μια κύρια και μια δευτερεύουσα αναφορική πρόταση**.

π.χ. Ο ποδοσφαιριστής βγήκε αλλαγή στο ημίχρονο. Ο ποδοσφαιριστής ένωσε έντονο πόνο στο στομάχι.

Ο ποδοσφαιριστής, **ο οποίος ένωσε έντονο πόνο στο στομάχι**, βγήκε αλλαγή στο ημίχρονο.

- Τα παιδιά προμηθεύτηκαν τα υλικά. Η δασκάλα των καλλιτεχνικών είχε ζητήσει τα υλικά από τα παιδιά.

- Η κα Ευτυχία λείπει σε επαγγελματικό ταξίδι. Η κα Ευτυχία είναι η διευθύντρια του σχολείου.

- Πούλησε το πιάνο. Το πιάνο ήταν δώρο του παππού του.

3. Στις προτάσεις που ακολουθούν υπογραμμίζω τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις, βάζω κόμμα όπου χρειάζεται και σημειώνω στην παρένθεση αν η πρότασή μου είναι **προσδιοριστική ή μη προσδιοριστική** (ή προσθετική).

- Το αεροπλάνο που μόλις είδες είναι το μεγαλύτερο στον κόσμο. (_____)
- Χθες πήγαμε να δούμε την ταινία που μας προτείνατε. (_____)
- Αυτό το φαγητό που προσπαθήσατε να φτιάξετε δεν τρώγεται. (_____)
- Ο κ. Κωσταντής ο οποίος είναι καπετάνιος μας είπε ότι το πλοίο είναι ταχύτατο. (_____)
- Όποιος δεν τηρεί τους κανόνες του παιχνιδιού δε θα παίζει. (_____)

4. Σχηματίζω προτάσεις/περιόδους χρησιμοποιώντας τις λέξεις:

οδηγίες: _____

υλικά: _____

μεταλλικός: _____

συσκευασία: _____

συναρμολογώ: _____

Ρήμα - Υποκείμενο – Αντικείμενο – Κατηγορούμενο

Το ρήμα

Είναι η λέξη της πρότασης που φανερώνει ότι κάποιος ενεργεί, παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

π.χ. Η Φωτεινή **λύνει** τις ασκήσεις.
 Η Φωτεινή **ταράχτηκε** από την είδηση.
 Η Φωτεινή **κοιμάται**.

Το υποκείμενο

Είναι η λέξη της πρότασης που δείχνει ποιος ή τι κάνει κάτι, ή παθαίνει κάτι, ή βρίσκεται σε μία κατάσταση.

π.χ. **Η Φωτεινή** λύνει τις ασκήσεις.
Η Φωτεινή ταράχτηκε από την είδηση.
Η Φωτεινή κοιμάται.

- Πώς βρίσκουμε το υποκείμενο;

- 1) Απαντάμε στην ερώτηση ποιος;/ποια;/ποιο;
- 2) Συνήθως το υποκείμενο βρίσκεται σε πτώση ονομαστική.
- 3) Ορισμένες φορές παραλείπεται γιατί εννοείται.
- 4) Όταν το ρήμα της πρότασης είναι απρόσωπο, το υποκείμενο είναι μια ολόκληρη πρόταση που ξεκινάει με το να, το ότι ή το πώς. Σε αυτή την περίπτωση το υποκείμενο το βρίσκουμε απαντώντας στην ερώτηση τι; Και όχι στην ερώτηση ποιος;

π.χ. Φαίνεται **ότι θα αργήσουν να έρθουν**.
 Τι φαίνεται; **Ότι θα αργήσουν να έρθουν**. (Υποκείμενο)

Το αντικείμενο

Είναι η λέξη της πρότασης που φανερώνει το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα στο οποίο πηγαίνει η ενέργεια του υποκειμένου.

π.χ. Η Φωτεινή λύνει **τις ασκήσεις**.

- Πώς βρίσκουμε το αντικείμενο;

- 1) Απαντάμε στην ερώτηση τι; ή (σε) ποιον,-α,-ο;
- 2) Συνήθως το αντικείμενο βρίσκεται σε πτώση αιτιατική.
- 3) Το αντικείμενο είναι συνήθως ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή ή αντωνυμία. Μπορεί όμως να είναι και ονοματική φράση ή ολόκληρη πρόταση.
- 4) Σε μία πρόταση μπορεί να υπάρχουν δύο ειδών αντικείμενα (άμεσα και έμμεσα).
- 5) Τα ρήματα που έχουν αντικείμενο λέγονται μεταβατικά, ενώ αυτά που δεν έχουν λέγονται αμετάβατα.

π.χ. Η Αναστασία μου έδωσε το τετράδιο.

(τι έδωσε; - το τετράδιο / άμεσο αντικείμενο)

(σε ποιον έδωσε; - μου / έμμεσο αντικείμενο)

έδωσε - μεταβατικό ρήμα

Συμφώνησαν να συζητήσουν.

(τι συμφώνησαν; - να συζητήσουν / αντικείμενο)

Συμφώνησαν - μεταβατικό ρήμα

Η θεία ετοιμάζεται.

(τι ετοιμάζεται; - _____)

(σε ποιον ετοιμάζεται; - _____) Επομένως δεν υπάρχει αντικείμενο.

ετοιμάζεται - αμετάβατο ρήμα

Το κατηγορούμενο

Είναι η λέξη της πρότασης που φανερώνει ότι το υποκείμενο έχει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

π.χ. Η Ελευθερία είναι **δικηγόρος**.

- Πώς βρίσκουμε το κατηγορούμενο;

1) Κατηγορούμενο παίρνουν μόνο ορισμένα ρήματα, τα οποία ονομάζονται συνδετικά. Αυτά είναι τα: **είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, λέγομαι, ονομάζομαι, γεννιέμαι, θεωρούμαι, παρουσιάζομαι, ορκίζομαι, σπουδάζω.**

2) Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή, αντωνυμία, ονομαστική φράση ή και ολόκληρη πρόταση.

3) Το κατηγορούμενο μπαίνει πάντα στην ίδια πτώση με το υποκείμενο και απαντά στην ερώτηση τι;

π.χ. Ο Τάσος είναι **αγχωμένος**. (τι είναι; αγχωμένος)

Η Νατάσσα σπουδάζει **βιολόγος**. (τι σπουδάζει; βιολόγος)

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Στις παρακάτω προτάσεις βρίσκω το ρήμα, το υποκείμενο και το αντικείμενο ή το κατηγορούμενο:

Υ Ρ Κ

A) Το πάρτι είναι ευχάριστο.

B) Λερώθηκαν τα ρούχα.

Γ) Τα παιδιά κατασκεύασαν το τρενάκι.

Δ) Εσείς γνωρίζετε τις απαντήσεις.

Ε) Ξέρουμε ότι καθυστερήσαμε.

ΣΤ) Φαίνεται ότι θα χιονίσει.

Ζ) Ο Λάμπρος φαίνεται καλός μαθητής.

2. Γράφω στις παρενθέσεις τι μέρος του λόγου είναι οι υπογραμμισμένες λέξεις, φράσεις ή προτάσεις.

π.χ. Το βραβείο δόθηκε στα παιδιά. (υποκείμενο)

- Ο οδηγός παραβίασε τον Κ.Ο.Κ. (_____)
- Δώσε του το μολύβι. (_____)
- Δώσε του το μολύβι. (_____)
- Είναι συνεπής και ευγενικός. (_____)
- Να στρώσετε τα κρεβάτια σας. (_____)
- Η συμπεριφορά τους ήταν απαράδεκτη. (_____)

Μαθηματικές κατασκευές

Τα αριθμητικά

Τα αριθμητικά δηλώνουν αριθμό, μέγεθος, σειρά και ποσότητα. Είναι είτε επίθετα (ένας, δύο, χιλιοστός κλπ.) είτε ουσιαστικά (δυάδα, μονάδα κλπ.).

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Γράψω το **απόλυτο αριθμητικό** των παρακάτω αριθμών στη σωστή πτώση:

π.χ. τριών (3) συρταριών

_____ (1) τράπεζας	_____ (110) παιδιών
_____ (68) τραγούδια	_____ (2) μαθητριών
_____ (21) βιβλία	_____ (1) φίλου
_____ (9) ρολογιών	_____ (99) γράμματα

2. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τα **τακτικά αριθμητικά** των παρακάτω αριθμών:

Στον (35) τριακοστό πέμπτο μαραθώνιο ο αθλητής από το Μαρόκο τερμάτισε (1) _____. (2) _____ τερμάτισε ένας αθλητής από την Αλγερία ενώ ο Έλληνας πρωταθλητής τερμάτισε στην (9) _____ θέση. Ήταν η (11) _____ φορά που κάποιος Έλληνας αθλητής καταφέρνει να τερματίσει μέσα στην πρώτη δεκάδα. Μάλιστα, στον (24) _____ μαραθώνιο, η Ελλάδα κατέλαβε την (4) _____, την (6) _____ και τη (19) _____ θέση.

3. Συμπληρώνω τον παρακάτω πίνακα όπως στο παράδειγμα:

αριθμός	πολλαπλασιαστικά αριθμητικά	αναλογικά αριθμητικά
4	τετραπλός	τετραπλάσιος
10		
19		
100		

Σύνθετες λέξεις με στοιχεία από τα αρχαία ελληνικά

Στις σύνθετες λέξεις χρησιμοποιούνται ως α' συνθετικά λέξεις που προέρχονται από την αρχαία ελληνική γλώσσα. Ορισμένες από αυτές, στα αρχαία ελληνικά, ήταν ανεξάρτητες, ενώ άλλες χρησιμοποιούνταν και τότε ως συνθετικά.

Πίνακας σύνθετων λέξεων με προθέσεις

αρχαία στοιχεία	σημασία	σύνθετες λέξεις
αεί-	πάντα, αδιάκοπα	αεικίνητος, αειθαλής
αλληλό-	κάτι που γίνεται αμοιβαία	αλληλοκατηγορούνται, αλληλογραφία
αμφί-	και από τα δυο μέρη	αμφίβιος, αμφίχειρας
αρχι-	είμαι αρχηγός, κυβερνώ	αρχιεπίσκοπος, αρχιστράτηγος
αυτο-	από μόνος του	αυτοκριτική, αυτοτραυματίζομαι
διχο-	χωρισμένος σε δύο μέρη	διχοτομώ, διχογνωμία
δυσ-	δύσκολα, κακά, άσχημα	δυσεύρετος, δυσάρεστο
ευ-	καλά, εύκολα	ευτυχία, εύπιστος
ημί-	το μισό, το ελλιπές, το ατελές	ημισφαίριο, ημίθεος
ομο-	μαζί με άλλους, ίδια	ομόθρησκος, ομόφωνος
παν- ή παμ-	όλος	πάνθεο, πανελλήνιο
πυρο-	φωτιά	πυροσβέστης, πυρομανής
τηλε-	μακριά, από απόσταση	τηλεπάθεια, τηλέφωνο
α - αν-	στερητικό (άρνηση, στέρηση ή έλλειψη αυτού που δηλώνεται από το β' συνθετικό)	βέβαιος - αβέβαιος ήσυχος - ανήσυχος

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Σχηματίζω **τα αντίθετα** των παρακάτω λέξεων, χρησιμοποιώντας το στερητικό α-/αν- :

έτοιμος - _____	άξιος - _____
σοβαρός - _____	πλυμένος - _____
πατημένα - _____	δίκαιος - _____
ασφαλής - _____	ουσιαστικός - _____
αρμόδιος - _____	τρωτός - _____

2. Σημειώνω στις παρενθέσεις τα συνθετικά από τα οποία αποτελούνται οι παρακάτω λέξεις και έπειτα γράφω τη σημασία των λέξεων αυτών:

δυσλειτουργία: (_____) + (_____) =

πανέμορφος: (_____) + (_____) =

άγνωστος: (_____) + (_____) =

τηλεόραση: (_____) + (_____) =

αυτοάμυνα: (_____) + (_____) =

αρχιερέας: (_____) + (_____) =

ομοεθνής: (_____) + (_____) =

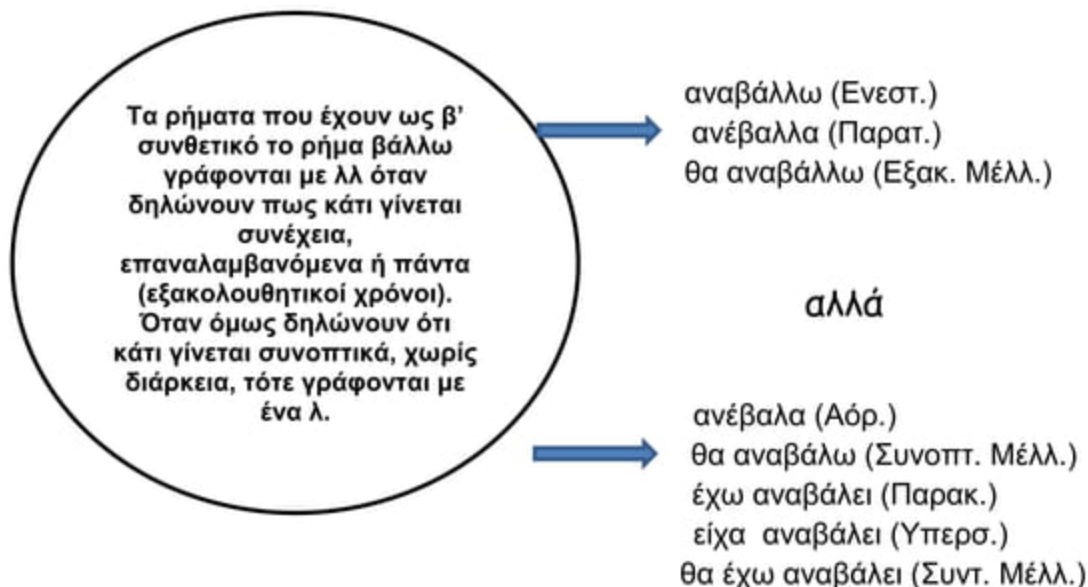
αλληλεξάρτηση: (_____) + (_____) =

3. Σχηματίζω **σύνθετα ρήματα** και ουσιαστικά με τα παρακάτω συνθετικά:

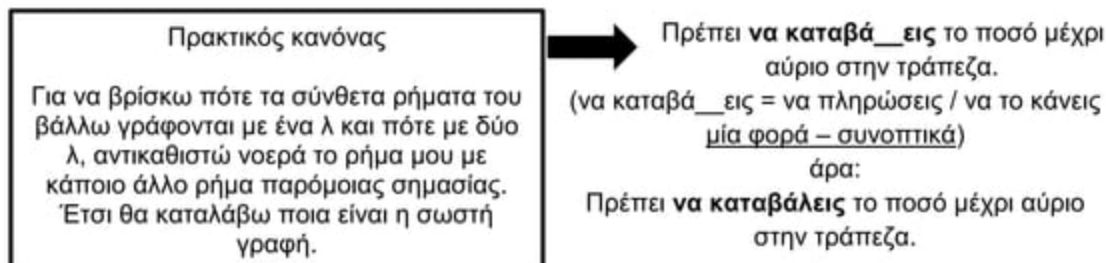
συνθετικά	ρήματα	ουσιαστικά
δυσ- + τύχη	δυστυχώ	δυστυχία
ευ- + νοώ	_____	_____
αλληλο- + καλύπτω	_____	_____
αυτο- + πειθαρχώ	_____	_____

Τα σύνθετα του ρήματος βάλλω

Πρόθεση	Σημασία πρόθεσης	Σύνθετα	Σημασία και παραδείγματα
αμφι-	και από τις δύο πλευρές	αμφιβάλλω	δεν είμαι βέβαιος, διστάζω
ανα-	πάνω σε κάτι ή ξανά	αναβάλλω	δεν κάνω κάτι και λέω ότι θα το κάνω την επόμενη φορά
δια-	μέσα από	διαβάλλω	βάζω ανάμεσα σε εμένα και κάποιον άλλο κατηγορίες
εισ-	μέσα σε	εισβάλλω	μπαινώ μέσα με ορμητικό τρόπο
εκ-	έξω ή μακριά από	εκβάλλω	ρίχνω έξω, βγάζω έξω με δύναμη
επι-	πάνω σε	επιβάλλω	αναγκάζω κάποιον να κάνει κάτι
κατα-	προς τα κάτω ή εναντίον	καταβάλλω	ρίχνω κάτω κάποιον, τον κάνω να μην έχει δύναμη
μετα-	μαζί με ή κατόπιν	μεταβάλλω	κάνω κάτι να γίνει μετά διαφορετικό, το αλλάζω
παρα-	δίπλα, κοντά σε ή παράλληλα	παραβάλλω	συγκρίνω, βάζω δίπλα
περι-	γύρω από	περιβάλλω	τοποθετώ γύρω
προ-	μπροστά από κάτι ή πριν, προηγουμένως	προβάλλω	βάζω μπροστά, εμφανίζω
προσ-	με κατεύθυνση σε	προσβάλλω	λέω κάτι κακό σε κάποιον
υπερ-	πάνω από, πέρα από πάρα πολύ	υπερβάλλω	κάνω κάτι να φαίνεται μεγαλύτερο απ' όσο πραγματικά είναι
υπο-	κάτω από	υποβάλλω	βάζω κάποιον κάτω από κάποια δοκιμασία
συν/μ-	μαζί με	συμβάλλω	βοηθάω μαζί με κάποιον ώστε να γίνει κάτι

- Επίσης με ένα λ γράφονται τα παράγωγα και τα παρασύνθετα ονόματα των σύνθετων ρημάτων του βάλλω.
 π.χ. καταβάλλω – καταβολή, αναβάλλω – αναβολή, αναβολικά κλπ.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον σωστό τύπο των ρημάτων που βρίσκονται στις παρενθέσεις:

- Το θέατρο _____ (αναβάλλω) τη χθεσινοβραδινή παράσταση γιατί ο πρωταγωνιστής αρρώστησε.
- Ο δανειολήπτης _____ (καταβάλλω) κατά το παρελθόν όλες τις δόσεις του δανείου στην ώρα τους.
- Έχουμε _____ (υποβάλλω) αίτηση για να προσληφθούμε στον δήμο.
- Συνέχεια _____ (επιβάλλω) νέα μέτρα για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου.
- Οι εχθροί _____ (εισβάλλω) στη χώρα και την κατέκτησαν.
- Ο καινούριος ποδοσφαιριστής θα _____ (συμβάλλω) στην προσπάθεια που κάνει η ομάδα για να κατακτήσει το πρωτάθλημα.

2. Στις παρακάτω προτάσεις/ περιόδους βρίσκω **την έγκλιση** και **τον χρόνο** στα οποία βρίσκονται τα υπογραμμισμένα σύνθετα ρήματα:

	Έγκλιση	Χρόνος
<u>Επέβαλε</u> τελικά την άποψή του.	_____	_____
<u>Ανέβαλε</u> το ταξίδι του λόγω βροχής.	_____	_____
<u>Δεν αμφιβάλλω</u> πως θα πετύχεις.	_____	_____
Μπορεί και <u>να υπερβάλλει</u> .	_____	_____
<u>Θα με διαβάλλεις</u> στους άλλους.	_____	_____
<u>Να προβάλετε</u> αύριο την ταινία.	_____	_____

3. Επιλέγω τέσσερα από τα ρήματα του πίνακα της σελ. 17 και σχηματίζω μία πρόταση με καθένα από αυτά.

(1) _____

(2) _____

(3) _____

(4) _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 15η

Τηλεόραση

Βρίσκω την τηλεόραση πολύ διαπαιδαγωγική.
Όποτε κάποιος την ανοίγει,
πάω στο άλλο δωμάτιο και διαβάζω ένα βιβλίο.
Groucho Marx

Τα θετικά... και τα αρνητικά

Αρκτικόλεξα και συντομογραφίες

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Τα αρκτικόλεξα είναι συντομευμένες λέξεις που αποτελούνται από τα αρχικά γράμματα λέξεων οι οποίες συναποτελούν το όνομα οργανισμού, υπηρεσίας, οργανισμού κτλ. Τα αρκτικόλεξα γράφονται μόνο με κεφαλαία γράμματα και ανάμεσά τους, πολλές φορές, βάζουμε τελεία.

Οι συντομογραφίες είναι συντομευμένες λέξεις που αποτελούνται από κάποια μόνο γράμματα μιας λέξης ή μιας φράσης. Τα γράμματα που παραλείπονται είναι καθορισμένα και για να γράφουμε ή να αναγνωρίζουμε τις συντομογραφίες πρέπει να συμβουλευόμαστε λεξικό. Συνήθως παραλείπονται τα τελευταία γράμματα της λέξης και η συντομογραφία τελειώνει σε σύμφωνο, μετά από το οποίο βάζουμε τελεία.

Παραδείγματα

Δ.Ε.Η. = Δημόσια Επιχείρηση
Ηλεκτρισμού
ΠΡΟ.ΠΟ. = ΠΡΟγνωστικά
ΠΟδοσφαίρου

σελ. = σελίδα
δηλ. = δηλαδή

Τα **αρκτικόλεξα** προφέρονται συνήθως ως μια λέξη [π.χ. Ι.Κ.Α.] (ή αν αυτό δεν είναι εύκολο προφέρονται τα γράμματα ένα ένα [π.χ. Μ.Μ.Ε.]) Ορισμένες φορές, για να διευκολυνθούμε στην προφορά των αρκτικόλεξων ή για να ξεχωρίσουμε ένα αρκτικόλεξο από ένα άλλο, δε χρησιμοποιούμε μόνο το πρώτο γράμμα της κάθε λέξης του αρκτικόλεξου αλλά περισσότερα (βλέπε παραπάνω: ΠΡΟ.ΠΟ.)

Υπάρχουν και περιπτώσεις συντομογραφιών στις οποίες χρησιμοποιούμε γράμματα που υπάρχουν εντός της λέξης (π.χ. δεσποινίδα = διδα ή βορειοανατολικά ΒΑ, Θεσσαλονίκη = Θεσ/νίκη) Επίσης, υπάρχουν συντομογραφίες και για ολόκληρες φράσεις. Σε αυτές τις περιπτώσεις κρατάμε μόνο τα αρχικά γράμματα των λέξεων (π.χ. π.χ.=παραδείγματος χάρη , κτλ. και τα λοιπά)
Συνήθως δεν προφέρουμε τα γράμματα των συντομογραφιών αλλά ολόκληρη τη λέξη ή τη φράση.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Παρακάτω ακολουθούν ορισμένα αρκτικόλεξα και συντομογραφίες που χρησιμοποιούνται συχνά. Σημειώνω τη σημασία όσων γνωρίζω. Ψάχνω στο λεξικό μου για να εντοπίσω τη σημασία των υπολοίπων:

Αρκτικόλεξο	Ερμηνεία
ΑΕΙ	
Ε.ΥΔ.Α.Π.	
ΑΦΜ	
ΕΕ	
ΕΜΥ	
ΕΜΠ	
ΚΤΕΟ	
ΔΟΕ	
ΜΜΜ	
ΕΟΤ	
ΕΡΤ	
ΥΠ.Ε.Π.Θ.	
ΑΕΚ	
ΠΑΟ	
ΟΣΦΠ	
Η.Π.Α.	
ΕΛ.ΤΑ.	

Συντομογραφία	Ερμηνεία
βλ.	
γραμμ.	
δηλ.	
δ/νση	
μ.	
π.μ.	
μ.μ.	
π.χ.	
π.Χ.	
μ.Χ.	
Π.Δ.	
εκ.	
Ι.Χ.	
τηλ.	
τ.μ.	
κ.ά.	
χλμ.	
κτλ.	

2. Σχηματίζω τα **αρκτικόλεξα** των παρακάτω ονομάτων:

- Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθήνας : _____
- Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας: _____
- Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων: _____
- Εθνική Τράπεζα Ελλάδος : _____
- Ελληνική Βιομηχανία Οχημάτων : _____
- Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα: _____

3. Συμπληρώνω **τη σημασία των αρκτικόλεξων ή των συντομογραφιών** στα παρακάτω κενά:

- Το κατάστημα θα παραμείνει ανοιχτό από τις 9 π.μ. (_____) μέχρι τις 7μ.μ. (_____).
- Το κτήμα του έχει έκταση 15 στρ. (_____) και βρίσκεται σε απόσταση 79 χλμ. (_____) από την Αθήνα.
- Χρησιμοποίησε 100 κ.μ. (_____) νερού για να ποτίσει όλα τα δέντρα του.
- Τα δέματα που μας στάλθηκαν ήταν πολύ βαριά. Π.χ. (_____) αυτό που βλέπετε μπροστά σας έχει βάρος 65 κ. (_____) και 790 γραμμ. (_____)

4. Σχηματίζω προτάσεις χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις:

θετικά: _____

αρνητικά: _____

συμμετέχω: _____

παρηγοριά: _____

Τηλεόραση και διαφήμιση

Θυμάμαι

Το αντικείμενο του ρήματος

- Το αντικείμενο είναι η λέξη που δηλώνει το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του ρήματος. Για να το βρούμε ρωτάμε τι (ή ποιον).
- Όταν είναι κλιτό μέρος του λόγου βρίσκεται συνήθως σε πτώση αιτιατική (σπανιότερα σε γενική).
- Μια δευτερεύουσα πρόταση, μια εμπρόθετη φράση ή και κάποιο άλλο μέρος του λόγου, μπορούν να έχουν το ρόλο αντικειμένου ενός ρήματος. Επίσης, το αντικείμενο μπορεί και να παραλείπεται.

Αντικείμενα δίπτωτων ρημάτων

Στα δίπτωτα ρήματα έχουμε **δύο αντικείμενα**. Το ένα λέγεται **άμεσο** και το άλλο **έμμεσο**.

- **Άμεσο αντικείμενο:** Σε αυτό πηγαίνει άμεσα η ενέργεια του υποκειμένου ή σχετίζεται άμεσα με το ρήμα.
- **Έμμεσο αντικείμενο:** Σε αυτό πηγαίνει έμμεσα η ενέργεια του υποκειμένου.

Το **άμεσο αντικείμενο** συμπληρώνει **άμεσα την ενέργεια του υποκειμένου** και **μας δίνει την πληροφορία που θέλουμε να μάθουμε πρώτη**. Το **έμμεσο αντικείμενο** είναι το αντικείμενο στο οποίο μεταβαίνει έμμεσα η ενέργεια του ρήματος.

Παραδείγματα:

- Χάρισα της Νεφέλης **την κασέτινα**. → Άμεσο αντικ. σε πτώση Αιτιατική.
↓
Έμμεσο αντικ. σε πτώση Γενική.
- Του έδωσα **το πορτοφόλι**. → Άμεσο αντικ. σε πτώση Αιτιατική.
↓
Έμμεσο αντικ. σε πτώση Γενική.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Υπογραμμίζω τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων και κυκλώνω τα αντικείμενά τους (όπου αυτά υπάρχουν):

- Του μίλησε απότομα.
- Δεν ήθελε να φάει.
- Είπατε ότι δε θα έρθετε.
- Τοποθέτησε με πολλή προσοχή τα πιάτα στο τραπέζι.
- Κάτι άκουσα, κάτι είδα αλλά δε γνωρίζω τι συνέβη.
- Ο Σταμάτης μου έδωσε τους καινούριους μαρκαδόρους.

2. Αναγνωρίζω συντακτικά τους όρους των παρακάτω προτάσεων, όπως στο παράδειγμα:

(Υ) (Ε.Α.) (Ρ) (Α.Α.)

Η Νατάσα μας έδωσε θάρρος.

() () ()

Τους στείλαμε δώρα.

() () ()

Ο οδηγός στάθμευσε το αυτοκίνητο.

() () ()

Σας το είπα.

() () ()

Πρόσφερε λουλούδια στην κοπέλα.

3. Γράφω προτάσεις χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις **σε θέση άμεσου αντικειμένου**:

φίλος: _____

αυτός: _____

εμένα: _____

Ευθύς και πλάγιος λόγος

- **Ευθύ λόγο** έχουμε όταν τα λόγια κάποιου μεταδίδονται όπως ακριβώς τα είπε. Τα λόγια αυτά τα ξεχωρίζουμε είτε βάζοντας παύλες μπροστά είτε εισαγωγικά.
- Στον **πλάγιο λόγο**, ένα τρίτο πρόσωπο μεταφέρει τα λόγια που είπε κάποιος, ελαφρώς αλλαγμένα. Στον πλάγιο λόγο δε χρησιμοποιούμε παύλες ή εισαγωγικά.

Άσκηση εμπέδωσης

1. Μεταφέρω τις παρακάτω περιόδους **από ευθύ σε πλάγιο λόγο και αντίστροφα**:

- «Πόσα κιλά αλεύρι θέλετε;», ρώτησε ο παντοπώλης την θεία μου.

- Ο ξεναγός μάς είπε: « Στα δεξιά σας βλέπετε το μεσαιωνικό κάστρο της πόλης.»

- Με παρακάλεσε να έρθω αύριο στην εκδήλωση.

- Ο ταχυδρόμος είπε στη γειτόνισσα πως έχει ένα δέμα για εκείνη.

Αιτιολογικές προτάσεις

- Αιτιολογικές προτάσεις ονομάζονται οι εξαρτημένες (δευτερεύουσες) προτάσεις που φανερώνουν τον λόγο (δηλαδή την αιτία) για τον οποίο συμβαίνει αυτό που δηλώνεται στην πρόταση που προσδιορίζουν. Συνήθως χωρίζονται με κόμμα από τις προτάσεις που προσδιορίζουν, εκτός αν είναι σύντομες.

Οι αιτιολογικές προτάσεις:

<p>Εισάγονται με:</p> <p>α) <u>τους αιτιολογικούς συνδέσμους γιατί, επειδή, διότι, αφού, καθώς, εφόσον</u></p> <p>β) <u>κάποιες λέξεις ή εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως αιτιολογικοί σύνδεσμοι (που, μια και, μια που)</u></p>	<p>π.χ. Δεν ήρθε <u>επειδή</u> διάβαζε.</p> <p>π.χ. Ακυρώσαμε τη συνάντηση, <u>μια που</u> δεν ήρθε.</p>
<p>Προσοχή!</p> <p>Οι σύνδεσμοι καθώς και αφού, <u>είναι και χρονικοί σύνδεσμοι</u> (εισάγουν χρονικές προτάσεις)</p>	<p>π.χ. Χτύπησε το χέρι του, καθώς έκανε μονόζυγο. (χρονικός συνδ. / ενώ)</p> <p>Δε θα γράψει, καθώς χτύπησε το χέρι του. (αιτιολογικός συνδ. / γιατί)</p>

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Ενώνω τις παρακάτω προτάσεις/περιόδους, έτσι ώστε να σχηματίσω **αιτιολογικές προτάσεις**. Χρησιμοποιώ τους παρακάτω συνδέσμους/φράσεις:

επειδή, αφού, καθώς, μια και

- Δε μπόρεσα να διαβάσω. Ξέχασα την τσάντα μου στο σχολικό.

- Δεν έχω κάτι να κάνω αύριο. Θα περάσω από το κολυμβητήριο.

- Έπρεπε να επισκευάσει τον υπολογιστή εγκαίρως. Γνώριζε ότι διαφορετικά δε θα μπορούσε να γράψει την εργασία.

- Δε γνώριζε καλά το μέρος. Χρησιμοποιούσε τον χάρτη της πόλης.

2. Ξαναγράψω τις παρακάτω φράσεις, αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες μετοχές με αιτιολογικές προτάσεις, όπως στο παράδειγμα:

π.χ. Ο στρατηγός διέταξε την υποχώρηση των στρατευμάτων, βλέποντας ότι ο στρατός του είχε αποδεκατιστεί.

Ο στρατηγός διέταξε την υποχώρηση των στρατευμάτων, καθώς έβλεπε ότι ο στρατός του είχε αποδεκατιστεί.

- Μην ξέροντας τι έπρεπε να γράψει έδωσε λευκή κόλλα.

- Συγκινημένος από τη βράβεισή του, ο ηθοποιός έβαλε τα κλάματα.

- Απογοητεύτηκε περιμένοντας την ομάδα του να επικρατήσει.

- Ο κλέφτης φοβισμένος πέταξε κάτω όλα τα κλοπιμαία.

3. Από τις παρακάτω προτάσεις υπογραμμίζω αυτές που είναι αιτιολογικές. Στη συνέχεια κυκλώνω τον αιτιολογικό σύνδεσμο και βάζω κόμμα, έτσι ώστε να ξεχωρίσει η κύρια από τη δευτερεύουσα πρόταση:

- ❖ Δεν τον ήθελε στην ομάδα επειδή αδικεί τους συμπαίκτες του.
- ❖ Καθώς δεν έβρισκε τα χρήματά του δανείστηκε ένα ποσό από τον Δημήτρη.
- ❖ Δεν κατάλαβα την άσκηση διότι έλειπα.
- ❖ Εφόσον δε θα έρθεις στη γιορτή δε θα πάω ούτε εγώ.
- ❖ Μιλήσαμε πολλή ώρα στο τηλέφωνο διότι είχαμε πολύ καιρό να τα πούμε.

Ρηματικές καταλήξεις / Καταλήξεις προσακτικής

Στη γλώσσα μας υπάρχουν ορισμένοι κανόνες που μας βοηθούν να θυμόμαστε τη γραφή των τύπων ενός ρήματος όταν το κλίνουμε ή όταν συναντάμε τις διάφορες μορφές του.

➤ Το /ισ/ της συλλαβής πριν την κατάληξη:

- 1) Τα ρήματα που ανήκουν στην α' συζυγία (δεν τονίζονται στο -ω), στον αόριστο έχουν την ίδια ορθογραφία με αυτήν του ενεστώτα.
- 2) Τα ρήματα της β' συζυγίας (όσα τονίζονται στο -ώ), στον αόριστο γράφονται με -ησα.

π.χ. Ενεστώτας : 1) στολίζω , δακρύζω , σβήνω / 2) νοσταλγώ , κυνηγώ

Αόριστος : 1) στόλισα , δάκρυσα , έσβησα / 2) νοστάλησα , κυνήγησα

Σημ.: Εξαιρέση αποτελούν τα: μεθώ - μέθυσα και μηνύω - μήνυσα

➤ Οι ρηματικές καταλήξεις -είτε και είται:

- 1) Η κατάληξη **-είτε** συναντάται: α) στο **β' πληθυντικό πρόσωπο** του ενεστώτα ενεργητικής φωνής στην οριστική, την υποτακτική και την προσακτική και β) στο **β' πληθυντικό πρόσωπο** του παθητικού αορίστου στην υποτακτική και την προσακτική.
α) προσπαθείτε / να προσπαθείτε / προσπαθείτε (εγώ προσπαθώ)
β) να προπονηθείτε / προπονηθείτε (εγώ προπονούμαι)
- 2) Η κατάληξη **-είται** συναντάται: στο **γ' ενικό πρόσωπο** του ενεστώτα της παθητικής φωνής, στην οριστική και την υποτακτική:
αυτός θεωρείται / να θεωρείται (εγώ θεωρούμαι)

➤ Οι ρηματικές καταλήξεις -ήστε και -είστε:

- 1) Η κατάληξη **-ήστε** συναντάται στο **β' πληθυντικό πρόσωπο** της συνοπτικής προσακτικής ενεργητικής φωνής των **ρημάτων β' συζυγίας**.
π.χ. μιλώ - μιλήστε
- 2) Η κατάληξη **-είστε** συναντάται στο **β' πληθυντικό πρόσωπο** της οριστικής και της υποτακτικής του ενεστώτα της παθητικής φωνής των **ρημάτων β' συζυγίας που λήγουν σε -ούμαι**.
π.χ. θεωρούμαι / εσείς θεωρείστε

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τα κενά, χρησιμοποιώντας τα ρήματα της παρένθεσης στο **β' πληθυντικό** της **συνοπτικής προστακτικής**:

- _____ (ζητώ) να μιλήσετε με τον υπεύθυνο.
- _____ (προσπαθώ) να ηρεμήσετε.
- _____ (τακτοποιώ) τα βιβλία σας στη βιβλιοθήκη.
- _____ (αθροίζω) τα ποσά για να βγάλετε το σύνολο.
- _____ (λύνω) μόνοι σας τις ασκήσεις σας.
- _____ (χτυπώ) την πόρτα και _____ (ρωτώ) αν μπορείτε να περάσετε.

2. Συμπληρώνω τον παρακάτω πίνακα:

ενεστώτας οριστ.	αόριστος οριστ.	συνοπτ. υποτακτ.	συνοπτ. προστακτ. (β' πληθυντικό)
ζητούν			
χαρίζετε			
ανακοινώνω			
κουνάμε			
στηρίζω			
καρτερώ			
ακονίζετε			

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Προγράμματα τηλεόρασης

Ρήματα με λόγια κλίση

Ορισμένα ρήματα σχηματίζουν με ιδιαίτερο τρόπο τον ενεστώτα και τον παρατατικό. Ακολουθούν την αρχαϊκή κλίση (κλίση που προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά). Τα ρήματα αυτά λέγονται και αρχαιοκλίτα.

Τα ρήματα αυτά:

- ❖ Λήγουν σε **-ούμαι** στο α' ενικό πρόσωπο του παθητικού ενεστώτα.
π.χ. ασχολούμαι, θεωρούμαι, κινούμαι, εξαντλούμαι κλπ.
- ή
- ❖ Λήγουν σε **-ώμαι** π.χ. εγγυώμαι, απαντώμαι, εξαρτώμαι κλπ.

Κλίση των αρχαιοκλιτών ρημάτων

Ενεστώτας	Παρατατικός	Ενεστώτας	Παρατατικός
κινούμαι	(κινούμουν)*	εγγυώμαι	εγγυόμουν
κινείσαι	(κινούσουν)*	εγγυάσαι	εγγυόσουν
κινείται	κινούνταν/ εκινείτο	εγγυάται	εγγυόταν
κινούμαστε	(κινούμασταν)*	εγγυόμαστε/ εγγυώμεθα	εγγυόμαστε / εγγυόμασταν
κινείστε	(κινούσασταν)*	εγγυάστε / εγγυάσθε	εγγυόσαστε / εγγυόσασταν
κινούνται	κινούνταν / εκινούντο	εγγυώνται	εγγυόνταν

*απαντώνται στον προφορικό λόγο και στη λογοτεχνία

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τον παρακάτω πίνακα, βάζοντας τα ρήματα στον παρατατικό και τον **αόριστο**, όπως στο παράδειγμα:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
εγγυώμαι	εγγυόμουν	εγγυήθηκα
διερωτάται		
προσαρτάστε		
απειλούνται		
εκτιμάσαι		
προσποιείται		

2. Γράφω τις παρακάτω προτάσεις στον παρατατικό:

- Περιποιείται τον εαυτό της.

- Η υπομονή του εξαντλήθηκε.

- Ο κατηγορούμενος απολογείται για τις πράξεις του.

- Αποσπάται η προσοχή μας.

3. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων, βάζοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στο σωστό πρόσωπο του ενεστώτα ή του παρατατικού:

- Το φως μπορεί να _____ (αντανεκλώμαι) και να _____ (διαθλώμαι).
- Εδώ και μια βδομάδα, εμείς _____ (ταλαιπωρούμαι) από τις καθυστερήσεις, γιατί οι μεταφορείς δε _____ (συνεννοούμαι) μεταξύ τους.

- Εσύ _____ (ασχολούμαι) ακόμα μαζί του, αλλά πρέπει να καταλάβεις ότι δεν _____ (απειλούμαι).
- Αυτή τη στιγμή ο υπουργός _____ (συναντώμαι) με μέλη του συμβουλίου.

4. Σχηματίζω προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις:

περιήγηση: _____

ναυλώνει: _____

συντελεστές: _____

παραγωγή: _____

καταξιωμένος: _____

Σύνθετα ρήματα με β' συνθετικό το ρήμα «άγω»

Γραμματική

Πολλές φορές, χρησιμοποιούμε στον λόγο μας, σύνθετες λέξεις με **β' συνθετικό** το αρχαίο ελληνικό ρήμα **άγω** και με **α' συνθετικό** κάποια πρόθεση. Τέτοια ρήματα είναι τα :

προάγω, παράγω, ανάγω, διάγω, εισάγω κ.ά.
 Η κλίση των ρημάτων αυτών, την οποία και θα δούμε παρακάτω, έχει ορισμένες ιδιομορφίες.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολουθητικός Μέλλοντας
εισάγω	εισήγα	θα εισάγω
εισάγεις	εισήγες	θα εισάγεις
εισάγει	εισήγε	θα εισάγει
εισάγουμε	εισήγαμε	θα εισάγουμε
εισάγετε	εισήγατε	θα εισάγετε
εισάγουν	εισήγαν	θα εισάγουν

Αόριστος	Συνοπτ. Μέλ.	Συντ. Μέλ.	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
εισήγαγα	θα εισαγάγω	θα έχω εισαγάγει	έχω εισαγάγει	είχα εισαγάγει
εισήγαγες	θα εισαγάγεις	θα έχεις εισαγάγει	έχεις εισαγάγει	είχες εισαγάγει
εισήγαγε	θα εισαγάγει	θα έχει εισαγάγει	έχει εισαγάγει	είχε εισαγάγει
εισαγάγαμε	θα εισαγάγουμε	θα έχουμε εισαγάγει	έχουμε εισαγάγει	είχαμε εισαγάγει
εισαγάγατε	θα εισαγάγετε	θα έχετε εισαγάγει	έχετε εισαγάγει	είχατε εισαγάγει
εισήγαγαν	θα εισαγάγουν	θα έχουν εισαγάγει	έχουν εισαγάγει	είχαν εισαγάγει

Προσοχή!

Τα συνηθέστερα λάθη που κάνουμε, είναι να μπερδεύουμε τον παρατατικό με τον αόριστο (εισήγα ή εισήγαγα) και τον εξακολουθητικό με τον συνοπτικό μέλλοντα (θα εισάγω ή θα εισαγάγω), καθώς και την εξακολουθητική υποτακτική με τη συνοπτική υποτακτική (να εισάγω ή να εισαγάγω). Πρέπει λοιπόν να προσέχουμε αν η πράξη που δηλώνει το ρήμα γινόταν, γίνεται ή θα γίνεται συνέχεια (έχει διάρκεια) ή αν η πράξη έγινε ή θα γίνει σε μια στιγμή (δεν έχει διάρκεια).

- Ένας πρακτικός κανόνας που με βοηθά να ξεχωρίσω ποιο χρόνο πρέπει να χρησιμοποιήσω κάθε φορά είναι να αντικαταστήσω το σύνθετο του άγω με κάποιο άλλο ρήμα με παρόμοια σημασία.

π.χ. Η χώρα μας στο εξής θα εξαγάγει τα κρασιά της στις Η.Π.Α. (=θα στέλνει / συνέχεια)

Η χώρα μας τον επόμενο μήνα θα εξαγάγει πέντε χιλιάδες λίτρα κρασιού στις Η.Π.Α. (=θα στείλει / μια φορά).

- Επίσης, στην καθημερινότητά μας, χρησιμοποιούμε πολλές λέξεις, σύνθετες και παράγωγες, που ανήκουν στην οικογένεια της λέξης άγω.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τον παρακάτω πίνακα, όπως στο παράδειγμα:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτ. Μέλλοντας
παράγουμε	παρήγαμε	παραγάγαμε	θα παραγάγουμε
προάγει			
αναπαράγει			
προσάγω			
υπάγεις			
απάγουμε			
διεξάγω			

2. Συμπληρώνω τα παρακάτω κενά, βάζοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στον Αόριστο:

- Η αυτοκινητοβιομηχανία _____ (παράγω) τον προηγούμενο μήνα δέκα χιλιάδες αυτοκίνητα και τα _____ (εξάγω) σε είκοσι δύο χώρες.
- Εμείς _____ (συνάγω) χρήσιμα συμπεράσματα.
- Το σχολείο _____ (διεξάγω) φιλανθρωπικό αγώνα ποδοσφαίρου.
- Η αστυνομία _____ (προσάγω) πολλούς οπαδούς των δύο ομάδων, λόγω των χθεσινών επεισοδίων.
- Το μικρό αυτό ζήτημα το _____ (ανάγω) σε τεράστιο θέμα.

3. Γράφω **σύνθετες** ή **παράγωγες** λέξεις που προέρχονται από τα παρακάτω ρήματα:

αναπαράγω - _____ άγω - _____

διάγω - _____ εξάγω - _____

εισάγω - _____ περιάγω - _____

κατάγω - _____ προάγω - _____

4. Σχηματίζω προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις:

παράγω: _____

εισάγω: _____

συνάγω: _____

ανάγω: _____

προάγω: _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 16^η

Αθλήματα - Σπορ

Σε έναν ποδοσφαιρικό αγώνα,
τα πάντα περιπλέκονται
από την παρουσία της αντίπαλης ομάδας.
Jean-Paul Sartre

Ο αθλητισμός στην αρχαία Ελλάδα

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Οι αντωνυμίες

Χρησιμοποιούμε τις αντωνυμίες στη θέση ονομάτων, δηλαδή ουσιαστικών ή επιθέτων. (αντί + όνομα / αντωνυμία)

π.χ. Ο Δημήτρης πήγε βόλτα. – **Αυτός** πήγε βόλτα.

Πάρε τηλέφωνο τον Δημήτρη. – Πάρε **τον** (αυτόν) τηλέφωνο.

Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις οι αντωνυμίες αντικαθιστούν ουσιαστικά.

Η κατάσταση είναι δυσάρεστη. – **Τέτοια** (δηλ. δυσάρεστη) ήταν από πριν.

Εδώ η αντωνυμία τέτοια χρησιμοποιείται στη θέση ενός επιθέτου.

Διακρίνουμε τις αντωνυμίες σε οκτώ είδη, ανάλογα με το τι φανερώνουν:

Τα είδη των αντωνυμιών		
1) Προσωπικές αντωνυμίες Φανερώνουν <u>τα τρία πρόσωπα του λόγου</u> (εγώ, εσύ, αυτός).	Για κάθε πρόσωπο της <u>προσωπικής αντωνυμίας</u> υπάρχει ο δυνατός και ο αδύνατος τύπος.	π.χ. Εσάς κάλεσαν. (δυνατός τύπος) Σας κάλεσαν. (αδύνατος τύπος)
2) Κτητικές αντωνυμίες Φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι.	Οι <u>κτητικές αντωνυμίες</u> είναι: α) οι γενικές των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας, όταν ακολουθούν ουσιαστικό και β) το επίθετο <u>δικός, -ή, -ό</u> με τις γενικές των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας (μου, σου, του κ.ά.)	π.χ. Το αυτοκίνητό μου . (εν. το δικό μου) Τα δικά μας υλικά. (ή τα υλικά μας)
3) Αυτοπαθείς αντωνυμίες Φανερώνουν πως το ίδιο πρόσωπο ενεργεί και το ίδιο δέχεται την ενέργεια.	Οι <u>αυτοπαθείς αντωνυμίες</u> σχηματίζονται περιφραστικά: Άρθρο + εαυτός + μου, σου, του, της, μας, σας, τους	π.χ. Προσέχουμε τον εαυτό μας . Σκέφτεται μόνο τον εαυτό του .
4) Οριστικές αντωνυμίες Φανερώνουν πως ένα πρόσωπο, ζώο ή	Για τον σχηματισμό τους χρησιμοποιούμε: α) Το επίθετο <u>ίδιος, ίδια, ίδιο με το οριστικό άρθρο</u> και	π.χ. Μου τηλεφώνησε ο ίδιος και είπε ότι θα εργαστεί μόνος του . Μόνοι μας λύσαμε τις ασκήσεις.

πράγμα ξεχωρίζει από τα άλλα όμοιά του.	β) το επίθετο <u>μόνος, μόνη, μόνο, χωρίς άρθρο, με τη γενική των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας</u> (μου, σου, του κ.ά)	Ο ίδιος ο αδερφός του τον ενόχλησε.
5) Δεικτικές αντωνυμίες Χρησιμοποιούμε τις αντωνυμίες αυτές όταν δείχνουμε.	Οι <u>δεικτικές αντωνυμίες</u> είναι: α) αυτός, αυτή αυτό β) εκείνος, εκείνη, εκείνο γ) (ε)τούτος, (ε)τούτη, (ε)τούτο δ) τέτοιος, τέτοια, τέτοιο ε) τόσοσ, τόση, τόσο	π.χ. Αυτή η βαλίτσα. Πέρασε τόσος καιρός.
6) Αναφορικές αντωνυμίες Με αυτές μια ολόκληρη πρόταση αναφέρεται/αποδίδεται σε μια άλλη λέξη.	Οι <u>αναφορικές αντωνυμίες</u> είναι: α) το άκλιτο που β) ο οποίος, η οποία, το οποίο γ) όποιος, όποια, όποιο δ) το άκλιτο ό,τι ε) οποιοσδήποτε, οποιαδήποτε, οτιδήποτε στ) όσος, όση, όσο	π.χ. Το παιδί που είδα. (το οποίο) Όποιος λύσει το πρόβλημα θα κάνει ό,τι θέλει. Πήρε όσα μπόρεσε.
7) Ερωτηματικές αντωνυμίες Τις χρησιμοποιούμε όταν ρωτάμε.	Οι <u>ερωτηματικές αντωνυμίες</u> είναι: α) το άκλιτο τι β) ποιος, ποια, ποιο γ) πόσος, πόση, πόσο	π.χ. Τι πήρες από το περιπτερο; Ποιος έκλεισε τη βρύση;
8) Αόριστες αντωνυμίες Τις χρησιμοποιούμε για ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα που δεν το ονομάζουμε γιατί δεν το ξέρουμε ή γιατί δε θέλουμε να αναφερθούμε σε αυτό.	Οι <u>αόριστες αντωνυμίες</u> είναι: α) ένας, μία (μια), ένα β) κάποιος, κάποια, κάποιο γ) μερικοί, μερικές, μερικά δ) κανένας (κανείς), καμία (καμιά), κανένα ε) τα άκλιτα κάτι και κατιτί στ) τα άκλιτα τίποτε/τίποτα ζ) κάμποσος, κάμποση, κάμποσο η) καθένας, καθεμιά (καθεμία), καθένα θ) κάθε και το άκλιτο καθετί ι) ο,η,το τάδε / ο,η,το δείνα ια) άλλος, άλλη, άλλο	π.χ. Κανένας δε με ειδοποίησε. Κάποιος έκανε κάτι στην πόρτα. Μερικά παιδιά βρίσκονταν έξω από την τάξη.

Προσοχή!

Δυσκολίες που συναντάμε όταν χρησιμοποιούμε τις αντωνυμίες

- Μπερδεύουμε συχνά ορισμένους τύπους του **άρθρου** (το, τον / της, την/του, το/τους, τα) με τους **όμοιους αδύνατους τύπους της προσωπικής και της κτητικής αντωνυμίας**. Για να τους ξεχωρίσουμε, πρέπει να θυμόμαστε ότι: το άρθρο βρίσκεται πάντα μπροστά από όνομα (π.χ. Γνώρισα **τον** Φάνη. / Έδωσα **την** τσάντα.), η προσωπική αντωνυμία συνοδεύει πάντα κάποιο ρήμα (π.χ. **Τον** είδα. / Μίλησέ **του**.) και η κτητική αντωνυμία βρίσκεται πάντα ύστερα από κάποιο ουσιαστικό (π.χ. Ήρθε ο θείος **μου**. / Ο φίλος **του** αρρώστησε.)
- Η αναφορική αντωνυμία **ό,τι** γράφεται με υποδιαστολή και η αντωνυμία **οτιδήποτε** γράφεται χωρίς υποδιαστολή. Ο ειδικός σύνδεσμος **ότι** γράφεται χωρίς υποδιαστολή.

Ασκήσεις εμπέδωσης

- Στις παρακάτω περιόδους **κυκλώνω τα άρθρα** και υπογραμμίζω τις προσωπικές και τις κτητικές αντωνυμίες:
 - Του έδωσα την τσάντα, αλλά δεν την ήθελε.
 - Το δικό μας αυτοκίνητο είναι παλιότερο από το δικό σας.
 - Μας είπαν ότι το αεροπλάνο θα καθυστερήσει.
 - Τις συμβούλεψε να κάνουν όλες τις ασκήσεις.
 - Τους είδα που κούρδιζαν τα μουσικά όργανα, αλλά δεν τουςμίλησα.
 - Είδε πληγωμένο το σκυλάκι και το φρόντισε, το τάισε και το περιποιήθηκε.
 - Μου κακοφάνηκε που δε σας έδωσε την μπάλα μου.
- Στις παρακάτω περιόδους υπογραμμίζω τις αντωνυμίες και γράφω στις παρενθέσεις το είδος τους, όπως στο παράδειγμα:

π.χ. Εκείνη την εποχή δεν του μιλούσε κανείς. (δεικτική / προσωπική / αόριστη)

 - Μερικοί φίλοι μας έκαναν ό,τι τους κατέβαινε στο κεφάλι.
(_____ / _____ / _____ / _____)
 - Πρέπει ο ίδιος να τα καταφέρει.
(_____ / _____)

- Με ρώτησε πόση ώρα διαβάζω στο σπίτι και εγώ του απάντησα κάμποση.
(_____ / _____ / _____ / _____ / _____)
- Εκείνοι οι ταξιδιώτες είπαν πως θα βρουν μόνοι τους τον δρόμο.
(_____ / _____)
- Όποιος μπορεί ας έρθει αύριο να συζητήσουμε κάποια από τα θέματα που μας απασχολούν.
(_____ / _____ / _____)

3. Γράφω προτάσεις οι οποίες να περιέχουν **μία αντωνυμία από κάθε είδος**.

Υπογραμμίζω τις αντωνυμίες που περιέχονται στις προτάσεις που έγραψα:

- προσωπική: _____
- κτητική: _____
- αυτοπαθής: _____
- οριστική: _____
- δεικτική: _____
- ερωτηματική: _____
- αόριστη: _____
- αναφορική: _____

4. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τις αντωνυμίες που είναι στην παρένθεση:

(κανένας, τίποτα, μόνοι μας, Αυτή, η ίδια, Η δική μου, Τι, τους, μας, εκείνοι)

- _____ δε μου είπε _____.
- _____ είναι _____ άσκηση με εκείνη που λύσαμε χτες.
- _____ θέλεις να κάνουμε; Να _____ πάρουμε τηλέφωνο ή να περιμένουμε να _____ πάρουν _____;
- _____ λογική λέει ότι από εδώ και πέρα πρέπει να συνεχίσουμε _____.

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

 Αυτοπαθείς και οριστικές
αντωνυμίες

Αυτοπαθείς αντωνυμίες

Δείχνουν ότι το πρόσωπο που ενεργεί το ίδιο συγχρόνως δέχεται και την ενέργεια του ρήματος.

Παραδείγματα: Σκέφτεται μόνο **τον εαυτό του**.

Δεν αναγνώριζε **τον εαυτό της**.

Ενικός αριθμός			
	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	β' πρόσωπο
ονομ.	ο εαυτός μου	ο εαυτός σου	ο εαυτός του / της
γεν.	του εαυτού μου	του εαυτού σου	του εαυτού του / της
αιτ.	τον εαυτό μου	τον εαυτό σου	τον εαυτό του / της
Πληθυντικός αριθμός			
ονομ.	ο εαυτός μας	ο εαυτός μας	ο εαυτός τους
γεν.	του εαυτού μας & των εαυτών μας	του εαυτού σας & των εαυτών σας	του εαυτού τους & των εαυτών τους
αιτ.	τον εαυτό μας & τους εαυτούς μας	τον εαυτό σας & τους εαυτούς σας	τον εαυτό τους & τους εαυτούς τους

Οριστικές αντωνυμίες

Φανερώνουν ότι κάτι (ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα) ξεχωρίζει από άλλα όμοια του.

Παραδείγματα: Θα πάω βόλτα **μόνος μου**.

Ο ίδιος είπε να τοποθετήσουμε εκεί το κάδρο.

- Το επίθετο ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο κλίνεται σαν το επίθετο ο πλούσιος, η πλούσια, το πλούσιο.
- Το επίθετο μόνος, μόνη, μόνο κλίνεται σαν το επίθετο ο μαύρος, η μαύρη, το μαύρο.

Προσοχή!

Το μόνος, μόνη, μόνο, όταν είναι επίθετο συνοδεύεται από άρθρο (π.χ. Ήταν ο μόνος που γνώριζε τον δρόμο.), ενώ αν δε συνοδεύεται είναι αντωνυμία (π.χ. Μόνος του το έφτιαξε.)

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων χρησιμοποιώντας οριστικές ή αυτοπαθείς αντωνυμίες:

- Κατάφερε να δημιουργήσει _____ αυτή τη μεγάλη περιοχή.
- Προσέχει τον _____ και θέλει πάντα _____ να ελέγχει τις τροφές του.
- Δεν κρατήσαμε τίποτα για τον _____, αν και προσπαθήσαμε _____ να ξεπεράσουμε τις δυσκολίες.
- Ήρθε _____ ο Αρχιεπίσκοπος, για να εγκαινιάσει τον ναό.
- _____ δε φάνηκε, για να ζητήσει συγνώμη.

2. Στις παρακάτω περιόδους υπογραμμίζω τις οριστικές αντωνυμίες και κυκλώνω τις αυτοπαθείς.

- Ο ίδιος ο φίλος του τον πρόδωσε.
- Μιλούσε μόνος του γιατί ήθελε να τα βρει με τον εαυτό του.
- Πρέπει να πας ο ίδιος να καταθέσεις το ποσό στην τράπεζα.
- Πιέσαμε τον εαυτό μας, για να αποδώσει τα μέγιστα.
- Μόνοι τους ήρθαν, μόνοι τους έφυγαν.

Λέξεις και φράσεις που γράφονται με μία ή με δύο λέξεις

➤ Με **μία λέξη** γράφονται:

- ❖ Τα **αριθμητικά από το 13 ως το 19**.
π.χ. δεκατρία, δεκαπέντε, δεκαεννιά κλπ.
- ❖ Οι **αντωνυμίες** καθένας, καθεμιά, καθένα, καθετί, κατιτί, οποιοσδήποτε, οτιδήποτε, οσοδήποτε.
- ❖ **Σύνθετα, άκλιτα και φράσεις με προθέσεις** όπως: απευθείας, αφενός, αφετέρου, αφότου, διαπαντός, διαμέσου, ειδάλλως, εντάξει, εντέλει, εξαίτιας, εξαρχής, εξίσου, επικεφαλής, επιμέρους, επιπλέον, επιτέλους, επιτόπου, εφόσον, καθόλου, καθότι, καλημέρα, καληνύχτα, καλησπέρα, καλωσορίζω, καταγής, καταπάνω, καταρχήν, καταμεσής, κατευθείαν, μολονότι, μεμιάς, ολωσδιόλου, οποτεδήποτε, οπωσδήποτε, παραδίπλα, παραέξω, παρακάτω, παραλίγο, παραμέσα, παραπάνω, παραπέρα, παραπίσω, προπάντων, υπόψη, ωστόσο, ώσπου, ωστόσο κ.ά.
- ❖ **Η πρόθεση σε με τη γενική ή την αιτιατική του άρθρου**: στου, της, στον κλπ.
Γράφεται όμως χωριστά και με απόστροφο η αντωνυμία σου: σ' το είπα, σ' το έδωσα

➤ Με **δύο λέξεις** (και σε κάποιες περιπτώσεις με τρεις) γράφονται:

- ❖ Τα **αριθμητικά από το 21 και πάνω**: είκοσι δύο, σαράντα οχτώ, εκατόν τριάντα δύο κ.ά.
- ❖ **Ορισμένες λόγιες φράσεις** όπως: εν ανάγκη, εν γένει, εν μέρει, εν ονόματι, εν πάση περιπτώσει, εν τω μεταξύ, εξ ονόματος, εξ αδιαιρέτου, έξω φρενών, επί λέξει, επί τη ευκαιρία, επ' ονόματι, καθ' οδόν, καθ' όλα, καλώς όρισε (αλλά καλωσορίζω), καλώς τον, κατά βάθος, κατά κανόνα, κατά λάθος, κατά λέξη, κατά μέρος, κατά νου, κατ' αντιστοιχία, κατ' αρχάς, κατά λάθος, κατά παραγγελία, κατά προσέγγιση, μετά χαράς, παρά κάτι, παρά τρίχα, όσον αφορά, τέλος πάντων, υπ' αριθμόν, υπό έλεγχο κ.ά.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Στις παρακάτω προτάσεις υπάρχουν ορισμένες φράσεις που είναι γραμμένες λάθος. Τις υπογραμμίζω και τις γράφω σωστά:

A) Εντέλει αγοράσαμε εικοσιπέντε μπαταρίες.

B) Μεταχαράς θα πάω κατ' ευθείαν να του το πω.

Γ) Καθ' ένα από τα δέκα τρία παιδιά καλωσόρισε τον νέο συμμαθητή.

Δ) Δεν είσαι καθόλου εν' τάξει.

Ε) Βρισκόμασταν καθοδόν, όταν επί τέλους χτύπησε το τηλέφωνο.

2. Σχηματίζω τρεις προτάσεις/περιόδους με τρεις από τις παραπάνω φράσεις που έγραψα σωστά:

α) _____

β) _____

γ) _____

Σύγχρονος Αθλητισμός

Εξαρτημένες τελικές και αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις

Χρησιμοποιούμε τις **εξαρτημένες τελικές προτάσεις** (θυμάμαι: τέλος = σκοπός) όταν θέλουμε να εκφράσουμε για ποιον σκοπό γίνεται κάτι. Συνήθως συνοδεύουν ρήματα που δηλώνουν **κίνηση** (π.χ. έρχομαι, πηγαίνω, φεύγω κ.ά). Οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγονται οι τελικές προτάσεις είναι: **να, για να** π.χ. Πέρασε από το σπίτι, **για να** πάρει φαγητό.
Το απόγευμα πήγε **να** αγοράσει τρόφιμα.

Θυμάμαι επίσης ότι οι τελικές προτάσεις που αρχίζουν με το **να**, **δε χωρίζονται με κόμμα** από τις κύριες προτάσεις.

Χρησιμοποιούμε τις **εξαρτημένες αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις** όταν θέλουμε να εκφράσουμε το αποτέλεσμα ή το συμπέρασμα μιας ενέργειας. Οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγονται οι αποτελεσματικές προτάσεις είναι: **ώστε, ώστε να, που**
π.χ. Κουράστηκε τόσο πολύ, **ώστε** δεν είχε δύναμη να παίξει.
Μου μίλησε τόσο απότομα, **που** σάστισα.

Θυμάμαι επίσης ότι οι αποτελεσματικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα από τις κύριες προτάσεις.

Προσοχή!!!

Δεν πρέπει να μπερδεύω τις **εξαρτημένες τελικές προτάσεις** με τις **εξαρτημένες βουλητικές**. Οι **βουλητικές προτάσεις** εισάγονται μόνο με το βουλητικό «να» και είναι ονοματικές (δηλαδή έχουν τον ρόλο υποκειμένου, αντικειμένου, κατηγορουμένου, επεξήγησης). Οι **τελικές προτάσεις** είναι **επιρρηματικές** και ο σύνδεσμος «**να**» με τον οποίο εισάγονται μπορεί να αντικατασταθεί από το «για να».

π.χ. Θέλει **να** πάει στον κινηματογράφο. (βουλητική)
αλλά: Έφυγε **να** προλάβει το τρένο. (τελική)

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. **Ενώνω τα ζευγάρια** των παρακάτω προτάσεων, ώστε η μία να είναι ανεξάρτητη και η άλλη τελική ή βουλητική. Στη συνέχεια **κυκλώνω τον σύνδεσμο που χρησιμοποίησα**, υπογραμμίζω την εξαρτημένη πρόταση και σημειώνω στην παρένθεση ένα (Τ) για τις τελικές και ένα (Β) για τις βουλητικές προτάσεις:

- Θέλω κάτι. Αυτό είναι η νίκη της ομάδας μου.

_____ ()

- Αγόρασε ηλεκτρονικό υπολογιστή. Κάνει τις εργασίες του σχολείου.

 _____ ()

- Χρειάζεται να καταβάλλεις προσπάθεια. Βελτιώσεις τις επιδόσεις σου.

 _____ ()

- Δεν μπορώ να μην κάνω κάτι. Αυτό το κάτι είναι η παράδοση της εργασίας.

 _____ ()

- Οι παίκτες της ομάδας πρέπει να συνεργάζονται. Κατακτούν τα πρωταθλήματα.

 _____ ()

2. Υπογραμμίζω τις τελικές προτάσεις και κυκλώνω τις αποτελεσματικές:

- Ήταν τόσοσ πολύς ο φόρτος εργασίας, που οι εργάτες εξαντλήθηκαν.
- Το τηλεφωνικό κέντρο δέχτηκε τόσα πολλά τηλεφωνήματα, ώστε στο τέλος χάλασε.
- Πούλησε την παλιά του κιθάρα, για να αγοράσει μια καινούρια.
- Για να καταφέρεις πολλά πράγματα, προσπάθησε πολύ.
- Καθάρισε το τζάμι του αυτοκινήτου, ώστε να βλέπουμε έξω.
- Πήγε στο πάρκο να παίξει.
- Έφυγε νωρίς, για να προλάβει το τελευταίο δρομολόγιο.

3. Συμπληρώνω καθεμιά από τις παρακάτω φράσεις με μια εξαρτημένη αποτελεσματική πρόταση:

- Του άρεσε τόσο πολύ το δώρο που του έφεραν, _____

- Τόσο δυνατό ήταν το χτύπημα που δέχτηκε, _____

- Ήταν τόσοι πολλοί οι θεατές της συναυλίας, _____

- Οι άνθρωποι κάθε ηλικίας πρέπει να αθλούνται, _____

Εσωτερική αύξηση σύνθετων ρημάτων

Η αύξηση

Θυμάμαι!

Τα **δισύλλαβα ρήματα** της α' συζυγίας που αρχίζουν από σύμφωνο παίρνουν μπροστά από το θέμα στην οριστική του αορίστου και στον παρατατικό ένα ε- που ονομάζεται **αύξηση**. Η αύξηση αυτή, όταν τονίζεται, μένει πάντοτε, διαφορετικά παραλείπεται.

π.χ. σβήνω - έσβηνα - σβήναμε / σβήνω - έσβησα - σβήσαμε

Η εσωτερική αύξηση

Στην περίπτωση που το ρήμα μας είναι σύνθετο με πρόθεση, τότε η τονισμένη αύξηση μπαίνει μετά το α' συνθετικό (ανάμεσα στην πρόθεση και το ρήμα). Τότε λέμε ότι το ρήμα μας παίρνει εσωτερική αύξηση.

Παράδειγμα:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
διαγράφω	δι-έ-γραφα	δι-έ-γραψα
διαγράφεις	δι-έ-γραφες	δι-έ-γραψες
διαγράφει	δι-έ-γραφε	δι-έ-γραψε
διαγράφουμε	διαγράφαμε	διαγράψαμε
διαγράφετε	διαγράφατε	διαγράψατε
διαγράφουν	δι-έ-γραφαν	δι-έ-γραψαν

Προσοχή!

A) Τα σύνθετα ρήματα παίρνουν αύξηση μόνο στην οριστική έγκλιση. Όχι στην προστακτική και την υποτακτική.

B) Στα σύνθετα ρήματα που η πρόθεσή τους τελειώνει σε φωνήεν (ανά, από, διά, κατά, μετά, παρά, υπό) η εσωτερική αύξηση μπαίνει στη θέση του τελικού φωνήεντος της πρόθεσης. π.χ. απογράφω- απέγραφα/απέγραψα

μετατρέπω - μετέτρεπα/μετέτρεψα

Εξαιρούνται οι προθέσεις περί και προ, που διατηρούν το τελικό τους φωνήεν

π.χ. περιβάλλω - περιέβαλλα/περιέβαλα

προβάλλω - προέβαλλα/προέβαλα

Γ) Στα σύνθετα ρήματα με πρώτο συνθετικό τις προθέσεις *συν, εν, εκ*, όταν μπαίνει η εσωτερική αύξηση, σημειώνονται ορισμένες αλλαγές.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
συγγράφω (συν + γράφω)	συν-έγραφα	συν-έγραψα
συμβάλλω (συν + βάλλω)	συν-έβαλλα	συν-έβαλα
εγκρίνω (εν + κρίνω)	εν-έκρινα	εν-έκρινα
εμπνέω (εν + πνέω)	εν-έπνεα	εν-έπνευσα
εκφράζω (εκ + φράζω)	εξ-έφραζα	εξ-έφρασα

Δ) Το ρήμα **υπάρχω** παίρνει εσωτερική αύξηση **η σε όλα τα πρόσωπα του παρατατικού και του αορίστου**: υπάρχω / υπήρχα, υπήρχες, υπήρχαμε κλπ.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τον παρακάτω πίνακα:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτική υποτακτική	Συνοπτική προστακτική
αποσπάζ	αποσπούσες	απέσπασες	να αποσπάσεις	απόσπασε
καταγράφεις				
διατάζεις				
αναβάλλεις				
επιστρέφεις				
αντιγράφεις				
αναλύεις				

2. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων/περιόδων **επιλέγοντας τον σωστό τύπο της παρένθεσης:**

- ο Οι φίλοι σου _____ (παράλειψαν , παρέλειψαν) να σου πουν ότι _____ (υπογράψαμε , υπεγράψαμε) το συμβόλαιο.
- ο _____ (απέφευγα , απόφευγα) να συναντηθώ μαζί του, γιατί με _____ (κατάκρινε, κατέκρινε) για τη στάση που κράτησα.
- ο Δεν τον _____ (απόλυσαν , απέλυσαν). Ο ίδιος _____ (υπόβαλε , υπέβαλε) την παραίτησή του.
- ο Είναι αλήθεια ότι _____ (εξέφρασαν , έκφρασαν) δίκαια αιτήματα, τα οποία όμως δεν _____ (έγκρινε, ενέκρινε) ο υπουργός.
- ο Κάθε χρόνο με _____ (μετέθεταν , μετάθεταν) και σε ένα διαφορετικό νησί, ώσπου τελικά _____ (επέστρεψα , επίστρεψα) πίσω στην Αθήνα.
- ο Να _____ (υπεγράψεις , υπογράψεις) την αίτηση και να την _____ (συμπεριλάβεις , συμπεριελάβεις) στον φάκελο.

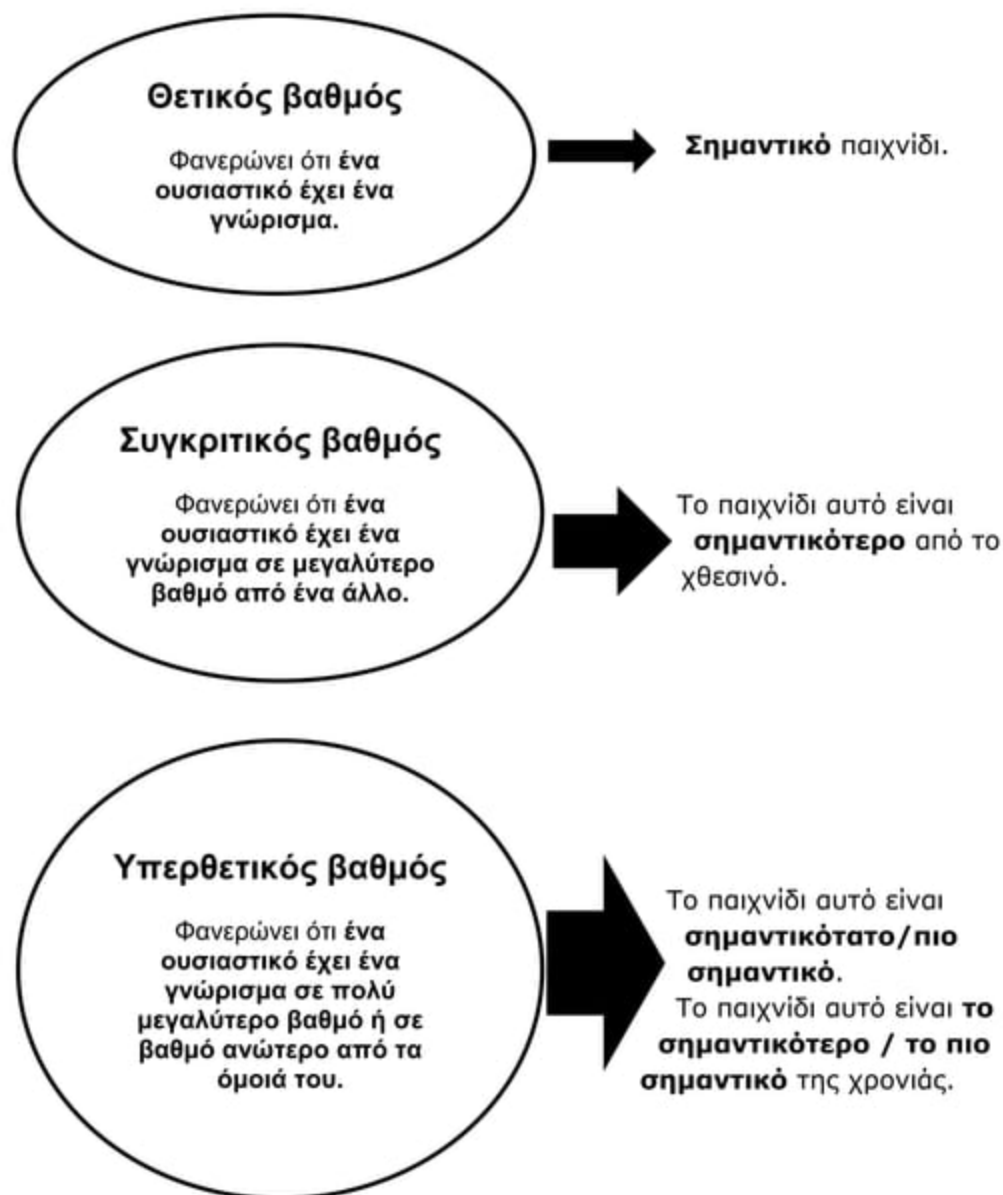
3. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων, χρησιμοποιώντας τα ρήματα των παρενθέσεων στον **αόριστο της οριστικής ή της υποτακτικής:**

- Δε σας _____ (προσβάλλω) ούτε σας _____ (αποφεύγω).
- _____ (αναβάλλω) τώρα το ραντεβού γιατί φεύγουμε.
- _____ (καταστρέφω) όλα τα έγγραφα που δεν _____ (καταστρέφω) ο Αντώνης.
- Νομίζω πως _____ (παραλείπω) να μας ενημερώσουν για τα θέματα που _____ (προκύπτω).

Και τα παιδιά αθλούνται...

Τα παραθετικά των επιθέτων

Οι **βαθμοί του επιθέτου** υποδεικνύουν τον διαφορετικό βαθμό μιας ιδιότητας που έχει ένα ουσιαστικό. Έτσι, έχουμε τους εξής τρεις βαθμούς: **θετικός, συγκριτικός** και **υπερθετικός**.

- Ο **συγκριτικός** και ο **υπερθετικός βαθμός** λέγονται παραθετικά του επιθέτου.

Σχηματισμός του συγκριτικού και του υπερθετικού βαθμού ενός επιθέτου

- Ο **συγκριτικός βαθμός** ενός επιθέτου σχηματίζεται με τους εξής τρόπους:

α) Με μια λέξη (μονολεκτικά), βάζοντας στο θέμα του θετικού βαθμού του επιθέτου τις καταλήξεις:

-ότερος, -ότερη, -ότερο	όταν το επίθετο λήγει σε -ος	π.χ. έξυπνος – έξυπνότερος
-ύτερος, -ύτερη, -ύτερο	όταν το επίθετο λήγει σε -υς	π.χ. βαρύς – βαρύτερος
-έστερος, -έστερη, -έστερο	όταν το επίθετο λήγει σε -ης	π.χ. ασφαλής – ασφαλέστερος

β) Με δυο λέξεις (περιφραστικά), βάζοντας μπροστά από τον θετικό βαθμό του επιθέτου τη λέξη πιο:

π.χ. έξυπνος – πιο έξυπνος / βαρύς – πιο βαρύς / ασφαλής – πιο ασφαλής

- Ο **υπερθετικός βαθμός** ενός επιθέτου σχηματίζεται με τους εξής τρόπους:

α) Ο σχετικός υπερθετικός βαθμός (που φανερώνει ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλα όμοιά του) περιφραστικά, με τον συγκριτικό βαθμό του επιθέτου και το οριστικό άρθρο μπροστά.

π.χ. Ο Αϊνστάιν υπήρξε ο σημαντικότερος επιστήμονας της γενιάς του.

β) Ο απόλυτος υπερθετικός βαθμός (που φανερώνει ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε ανώτατο βαθμό, χωρίς να συγκρίνεται με άλλα όμοιά του)

1) Μονολεκτικά, βάζοντας στο θέμα του θετικού βαθμού του επιθέτου τις καταλήξεις:

-ότατος, -ότατη, -ότατο	όταν το επίθετο λήγει σε -ος	π.χ. έξυπνος – έξυπνότατος
-ύτατος, -ύτατη, -ύτατο	όταν το επίθετο λήγει σε -υς	π.χ. βαρύς – βαρύτατος
-έστατος, -έστατη, -έστατο	όταν το επίθετο λήγει σε -ης	π.χ. ασφαλής – ασφαλέστατος

2) Περιφραστικά, με τον θετικό βαθμό του επιθέτου και το επίρρημα πολύ/ πολύ πολύ/ πάρα πολύ μπροστά:

π.χ. Ο Αϊνστάιν υπήρξε πολύ σημαντικός επιστήμονας.

Προσοχή!

Ορισμένα επίθετα δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με κάποιον από τους παραπάνω τρόπους. Αυτά είναι τα εξής:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
λίγος	λιγότερος	ελάχιστος
πολύς	περισσότερος	πλείστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
μικρός	μικρότερος	ελάχιστος
καλός	καλύτερος	άριστος
κακός	χειρότερος	χειρίστος / κάκιστος
απλός	απλούστερος	απλούστατος
γέρος	γεροντότερος	-

Τέλος, υπάρχουν και επίθετα που δε σχηματίζουν παραθετικά. Αυτά είναι όσα φανερώνουν ύλη (πέτρινος, χάρτινος κ.λπ.), τόπο ή χρόνο (στεριανός, αυριανός κ.λπ.), καταγωγή ή συγγένεια (ελληνικός, αδελφικός κ.λπ.) και διάφορα άλλα επίθετα (όπως: αθάνατος, μισός κ.λπ.)

Παραθετικά σχηματίζουν και **αρκετές κλιτές μετοχές** (πάντα περιφραστικά):

συγκινημένος / πιο συγκινημένος / πολύ συγκινημένος

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Υπογραμμίζω τα παραθετικά των επιθέτων στις παρακάτω προτάσεις/περιόδους και τα κατατάσσω στις στήλες του πίνακα που ακολουθεί. Έπειτα τα γράφω σε όλους τους υπόλοιπους βαθμούς:

- Είναι ο καλύτερος ποδοσφαιριστής που πέρασε από την ομάδα.
- Το κιβώτιο ήταν βαρύτατο.
- Χρειάστηκε ελάχιστο χρόνο για να λύσει την άσκηση.
- Ο Στέφανος είναι ο πιο συνεπής μαθητής στην τάξη.
- Το πρόβλημα που μας έβαλαν ήταν απλό.
- Επιλέξαμε τη συντομότερη διαδρομή για να είμαστε εκεί στην ώρα μας.
- Το αυτοκίνητο που αγοράσαμε είναι το ασφαλέστερο στην κατηγορία του.

Θετικός	Συγκριτικός	Σχετικός υπερθετικός	Απόλυτος υπερθετικός
καλός	καλύτερος	ο καλύτερος	άριστος

2. Σχηματίζω προτάσεις με τις παρακάτω λέξεις, χρησιμοποιώντας τον μονολεκτικό ή τον περιφραστικό **συγκριτικό βαθμό**:

αεροπλάνο – ασφαλές – πλοίο

Αθήνα – μεγάλη – Πάτρα

καλοκαίρι – ζεστό – χειμώνας

χρυσός – ακριβός – ασήμι

βαλίτσα – μεγάλη – τσάντα

3. Συμπληρώνω τα κενά με κάποιο από τα επίθετα **καλός, κακός, λίγος, πολύς**, αφού πρώτα τα βάλω στον τύπο και στον βαθμό που ταιριάζει:

- Δεν ήταν και η _____ στιγμή να τον διακόψει.
- Η τράπεζα παρουσίασε _____ κέρδη σε σχέση με πέρυσι.
- Λυπάμαι, γιατί απ' όλες τις ενέργειες που μπορούσε να κάνει, αυτός έπραξε τη _____.
- Το _____ ποσό που μπορείτε να καταθέσετε είναι πενήντα ευρώ και το _____ πέντε χιλιάδες.

4. Σχηματίζω προτάσεις, χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις:

οικόπεδο: _____

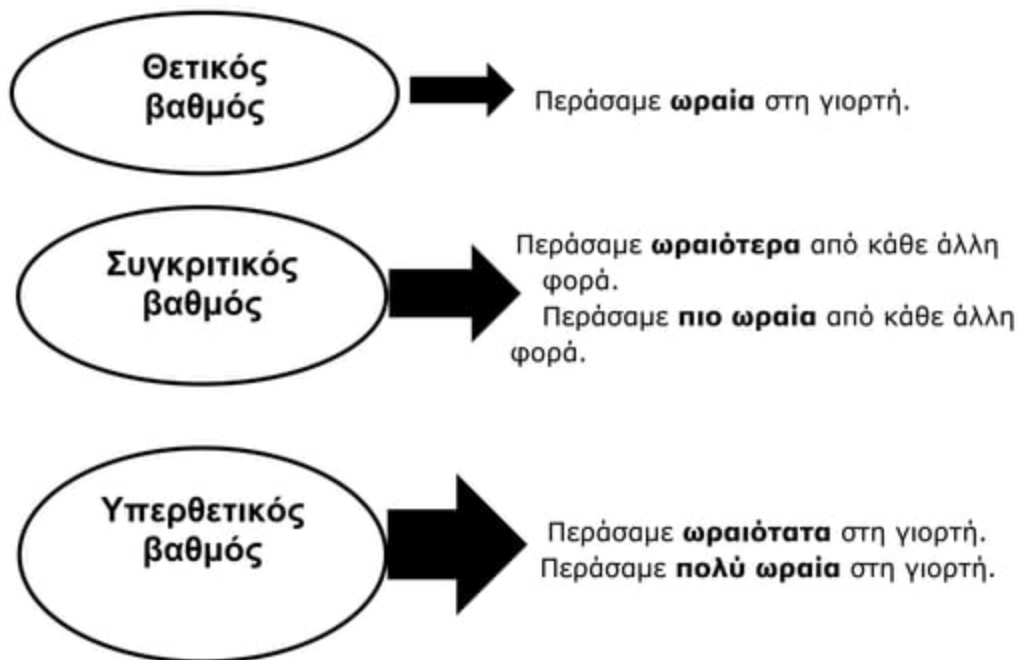
κλήρος: _____

διαμαρτυρία: _____

ημίχρονο: _____

Τα παραθετικά των επιρρημάτων

Παραθετικά, εκτός από τα επίθετα και τις κλιτές μετοχές, σχηματίζουν και τα επιρρήματα σε -ά, -ιά ή -ως, που προέρχονται από τα επίθετα. Τα παραθετικά των επιρρημάτων σχηματίζονται όπως αυτά των επιθέτων και έχουν και αυτά τρεις βαθμούς: **θετικό, συγκριτικό** και **υπερθετικό**.

- Ο **συγκριτικός** και ο **υπερθετικός βαθμός** λέγονται παραθετικά των επιρρημάτων.

Σχηματισμός του συγκριτικού και του υπερθετικού βαθμού ενός επιρρήματος

➤ Ο **συγκριτικός βαθμός** ενός επιρρήματος σχηματίζεται με δύο τρόπους:

Τρόποι σχηματισμού	Παραδείγματα
θετικός βαθμός + -τερα	βαθιά – βαθύτερα , συχνά – συχνότερα, αγενώς – αγενέστερα κ.ά.
πιο + θετικός βαθμός	πιο βαθιά , πιο συχνά, πιο αγενώς

➤ Ο **υπερθετικός βαθμός** ενός επιρρήματος σχηματίζεται με τους εξής τρόπους:

Τρόποι σχηματισμού	Παραδείγματα
θετικός βαθμός + -τατα	βαθιά – βαθύτατα , συχνά – συχνότατα, αγενώς – αγενέστατα κ.ά.
πολύ+ θετικός βαθμός	πολύ βαθιά , πολύ συχνά, πολύ αγενώς

Προσοχή!

α) Τα παραθετικά των επιρρημάτων που δεν προέρχονται από επίθετα **σχηματίζονται μόνο περιφραστικά.**

π.χ. κάτω – πιο κάτω

β) Ορισμένα επιρρήματα δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με κάποιον από τους παραπάνω τρόπους. Αυτά είναι τα εξής:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
καλά	καλύτερα	άριστα
κακά / κακώς	χειρότερα	χειρίστα / κάκιστα
πολύ	περισσότερο	πάρα πολύ / πλείστα
λίγο	λιγότερο	ελάχιστα
απλά / απλώς	απλούστερα	απλούστατα

Τα επιρρήματα αυτά, συνήθως, σχηματίζουν τα παραθετικά τους περιφραστικά (π.χ. απλά – πιο απλά – πολύ απλά)

Επίσης :

- ο Τα επιρρήματα **νωρίς, εμπρός, ύστερα**, σχηματίζουν μονολεκτικό συγκριτικό βαθμό: **νωρίτερα, μπροσύτερα, υστερότερα**.
- ο Το επίρρημα **πρώτα** σχηματίζει μονολεκτικό συγκριτικό βαθμό: **πρωύτερα**.
- ο Το επίρρημα **γρήγορα** σχηματίζει μονολεκτικό υπερθετικό βαθμό: **το γρηγορότερο**.

➤ **Ορθογραφία των παραθετικών**

- Οι καταλήξεις των παραθετικών των επιρρημάτων σε **-ότερα, -ότατα** γράφονται με **ο** (όμικρον). (π.χ. φτωχά – φτωχότατα)
- Τα παραθετικά που προέρχονται από τα τοπικά επιρρήματα **άνω** και **κάτω** γράφονται με **ω** (ωμέγα). (π.χ. άνω – ανώτερα)
- Οι καταλήξεις των παραθετικών των επιρρημάτων σε **-ύτερα, -ύτατα** γράφονται με **υ** (ύψιλον), εκτός από την κατάληξη του νωρίτερα. (π.χ. βαθιά – βαθύτερα)

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τα μονολεκτικά και τα περιφραστικά παραθετικά των επιρρημάτων που δίνονται στις παρενθέσεις:

- _____ / _____ μας τα λες. (ωραία)
- Έτρεξε _____ / _____ από κάθε άλλη φορά.
(γρήγορα)
- Καθίσαμε _____ / _____ στις καρέκλες μας, γιατί ο καθηγητής εξηγούσε _____ / _____ το μάθημα. (καλά – αναλυτικά)
- Μίλησε σε όλους μας _____ / _____.(αγενώς)
- Φτάσαμε _____ / _____ απ' ότι σχεδιάζαμε και περιμέναμε _____ / _____ για να πάρουμε τα εισιτήρια. (νωρίς – λίγο)

2. Συμπληρώνω τον παρακάτω πίνακα με τον **θετικό** βαθμό των επιρρημάτων που μου δίνονται καθώς και με τα **μονολεκτικά παραθετικά** τους:

Επίθετα	Επιρρήματα		
	Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
εύκολος	εύκολα	ευκολότερα	ευκολότατα
απλός			
σκληρός			
συνήθης			
κακός			
επιεικής			

3. Σχηματίζω τρεις προτάσεις ή περιόδους χρησιμοποιώντας τρία από τα παραπάνω παραθετικά που έγραψα **στον συγκριτικό βαθμό**:

- α) _____
- β) _____
- γ) _____

Καταφατικές, ερωτηματικές και αρνητικές προτάσεις

Καταφατικές λέγονται οι προτάσεις που δηλώνουν μια κατάφαση, μια βεβαιότητα. Τα ρήματά τους δε συνοδεύονται από αρνητικά μόρια (δε[ν],μη[ν] ή συνδέσμους (ούτε, μήτε).
π.χ. Μας μίλησαν και τους καταλάβαμε.
Πρέπει να τρώμε πρωινό.

Ερωτηματικές λέγονται οι προτάσεις με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση. Ζητείται δε μια συγκεκριμένη απάντηση ή πληροφορία.
π.χ. Τι ώρα είναι;
Πότε θα φύγουμε;

Αρνητικές (ή αποφατικές) λέγονται οι προτάσεις που εκφράζουν άρνηση. Το ρήμα τους συνοδεύεται από αρνητικό μόριο (δε[ν], μη[ν]) ή σύνδεσμο (ούτε, μήτε)
π.χ. Δεν ήθελα φαγητό.
Ούτε σε είδα ούτε σε άκουσα.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω στα κενά το είδος των προτάσεων:

- Διαβάζω ένα βιβλίο. _____
- Ποιος έφαγε το παγωτό; _____
- Δεν κατάλαβα τίποτα. _____
- Θα πάμε διακοπές στη Μάνη. _____
- Τα κρητικά παξιμάδια είναι πασίγνωστα. _____
- Πώς σε λένε; _____
- Ούτε που ένιωσα τον σεισμό. _____
- Ο κανονισμός δεν προβλέπει διακοπή. _____
- Είσαι σίγουρος ότι επέστρεψαν; _____

2. Μετατρέπω τις παρακάτω καταφατικές προτάσεις σε αρνητικές και μετά σε ερωτηματικές, όπως στο παράδειγμα:

- Πήρες τηλέφωνο τον Δημήτρη.
Δεν πήρες τηλέφωνο τον Δημήτρη.
Πήρες τηλέφωνο τον Δημήτρη;

- Η ομάδα θα νικήσει στον επόμενο αγώνα.
-
-

- Θα καλέσεις και τη Στέλλα και την Ελπίδα.
-
-

- Μας τηλεφώνησαν από το σχολείο.
-
-

- Χαιρετήσαμε τους θεατές της παράστασης.
-
-

ΕΝΟΤΗΤΑ 17η

Ταξίδι στο διάστημα

Ποιος ξέρει στ' άλλα τ' άστρα
τι λαοί και τι κάστρα,
τ' άστρα, στο χάος γυρίζουν.
Κωστής Παλαμάς

Ο άνθρωπος στο διάστημα

Ρηματικές και ονοματικές φράσεις

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Ρηματικές φράσεις

Το ρήμα είναι το βασικό στοιχείο της πρότασης.

Ρηματικές ονομάζονται οι φράσεις που περιέχουν ένα ρήμα.

Η ρηματική φράση μπορεί να περιέχει:
α) ένα ρήμα αμετάβато – π.χ. Νυστάζω.

β) ένα μεταβατικό ρήμα και αντικείμενο – π.χ. Γράφει ασκήσεις.

γ) ένα μεταβατικό ρήμα και δύο αντικείμενα – π.χ. Γράφει του θείου γράμμα.

δ) ένα ρήμα συνδετικό και το κατηγορούμενο
π.χ. Είμαι κουρασμένος.

Ονοματικές φράσεις

Όνομα = ουσιαστικό (ή μια λέξη που το αντικαθιστά / επίθετο ή αντωνυμία)

Οι ονοματικές φράσεις έχουν απλή μορφή (άρθρο + ουσιαστικό) ή διευρυμένη (άρθρο + επίθετο + ουσιαστικό)

Συνήθως είναι:

α) υποκείμενα του ρήματος
π.χ. Ο δάσκαλος γράφει.

β) αντικείμενα του ρήματος
π.χ. Η Σοφία καθαρίζει το σπίτι.

γ) Κατηγορούμενα του υποκειμένου
π.χ. Ο δάσκαλος είναι **αυστηρός**.

- ❖ Στις ρηματικές φράσεις, πολλές φορές, το υποκείμενο παραλείπεται γιατί εννοείται.
π.χ. Τρέχω. (εγώ)
- ❖ Όταν το ρήμα έχει δύο αντικείμενα, τότε λέγεται δίπρωτο.
π.χ. **Ζήτησα** του Μάρκου (από τον Μάρκο) μια χάρη.
- ❖ Το αντικείμενο ενός ρήματος μπορεί να είναι και μια ολόκληρη πρόταση (ονοματική)
π.χ. Ο Μάρκος **νόμιζε** ότι δε θα πάμε στο θέατρο.

- ❖ Το υποκείμενο του ρήματος είναι πάντα σε πτώση ονομαστική.
- ❖ Το αντικείμενο του ρήματος είναι πάντα σε πτώση αιτιατική ή γενική.
- ❖ Το κατηγορούμενο έχει την ίδια πτώση με την Ονοματική φράση που προσδιορίζει. Ουμάμαι επίσης ότι το κατηγορούμενο ακολουθεί πάντοτε ένα **συνδετικό ρήμα** (είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, λέγομαι, εκλέγομαι κ.ά.)

➤ Μετατροπή ρηματικής φράσης σε ονοματική

Για να μετατρέψουμε μια ρηματική φράση σε ονοματική, αντικαθιστώ το ρήμα με το ουσιαστικό που εκφράζει την ίδια σημασία και κάνω τις απαραίτητες αλλαγές, όπου χρειάζεται, για να βγαίνει νόημα.

π.χ. Καταστράφηκε το χωράφι από τις πλημμύρες. (ρηματική φράση)
Η καταστροφή του χωραφιού από τις πλημμύρες. (ονοματική φράση)

Ακολουθώ την αντίστροφη διαδικασία, όταν θέλω να μετατρέψω μια φράση από ονοματική σε ρηματική.

π.χ. Αύξηση της τιμής των προϊόντων. (ονοματική φράση)
Αυξήθηκαν οι τιμές των προϊόντων. (ρηματική φράση)

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. **Μετατρέπω** τις παρακάτω προτάσεις από ονοματικές σε ρηματικές:

- Η θερμή υποδοχή του συγκροτήματος.
-

- Η αγάπη του Λευτέρη για τα γρήγορα αυτοκίνητα.
-

- Η έναρξη των θερινών εκπτώσεων.
-

- Η πρόσκρουση του πλοίου στο λιμάνι.
-

- Ο καυγάς μεταξύ του Πάνου και του Ιωσήφ.
-

2. **Μετατρέπω** τις παρακάτω προτάσεις από ρηματικές σε ονοματικές:

- Ο μηχανικός επιδιόρθωσε το φορτηγό.

- Οι μηχανικοί ανακατασκεύασαν το φράγμα.

- Προβλέπονται ασθενείς χιονοπτώσεις.

- Οι λαοί συνυπάρχουν αρμονικά.

- Ανακαλύφθηκε το εμβόλιο για τη νέα γρίπη.

3. Χαρακτηρίζω τις υπογραμμισμένες φράσεις ως ονοματικές ή ρηματικές:

- Έγιναν τα εγκαίνια του καταστήματος.

- Το κατάστημα εγκαινιάστηκε.

- Αποκαλύφθηκε η αλήθεια.

- Η αποκάλυψη της αλήθειας.

- Συμμετείχαν στην απονομή των βραβείων.

- Η συμμετοχή στην απονομή των βραβείων.

4. Σχηματίζω προτάσεις οι οποίες να περιέχουν τις παρακάτω λέξεις:

ανακήρυξη: _____

επίτιμος: _____

ειδίκευση: _____

πτυχίο: _____

Συμφράσεις και εκφράσεις

Σύμφραση (ή σύναψη)

Σύμφραση ονομάζεται το σχήμα λόγου κατά το οποίο μία λέξη χρησιμοποιείται σταθερά μαζί με μια άλλη (συνήθως ουσιαστικό μαζί με επίθετο). Αν και η κάθε λέξη ξεχωριστά διατηρεί τη σημασία της, όταν συνδυάζονται δηλώνουν μια συγκεκριμένη έννοια.
π.χ. παιδική χαρά, διαστημικός σταθμός, σοκολάτα υγείας κ.ά.

Έκφραση είναι μια φράση που μπορεί να αποτελείται από δύο ή περισσότερες λέξεις, οι οποίες σχηματίζουν ένα σύνολο με **μεταφορικό νόημα**.
π.χ. του πήρε τα μυαλά, τι τραβάει η όρεξή σου; , έγιναν μαλλιά κουβάρια κ.ά.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Σημειώνω το γράμμα **Ε** για τις **εκφράσεις** και το γράμμα **Σ** για τις **συμφράσεις**:

- ο Μας πούλησαν **φύκια για μεταξωτές κορδέλες**. (___)
- ο Η είδηση **έκανε τον γύρο του κόσμου**. (___)
- ο Ο **ραδιοφωνικός σταθμός** έκλεισε. (___)
- ο **Μας έκοψες τη χολή**. (___)
- ο Ήταν **όνειρο ζωής** να αποφοιτήσει. (___)
- ο Πήρε άδεια από τον **πύργο ελέγχου** να προσγειωθεί. (___)
- ο Στο παιχνίδι έγιναν **σημεία και τέρατα**. (___)

2. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων **με την κατάλληλη έκφραση ή σύμφραση** από την παρένθεση:

(ο κούκος αηδόνι, χριστουγεννιάτικο δέντρο, ονειρεμένα χρόνια, άγρια εποχή, μέρα μεσημέρι, σανίδα σωτηρίας)

- Χτυπούσε επίμονα τα κουδούνια _____.
- Χάλασε το θερμοσίφωνο και μας στοίχησε _____.
- Η γιαγιά λέει πως έζησε με τον παππού _____.
- Η βοήθειά που μας προσέφερε ήταν _____ για εμάς, εκείνη την _____ που διανύαμε.
- Στολίσαμε όλοι μαζί το _____.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Τι βλέπουμε από το διάστημα

Η χρήση του άρθρου

Τα **άρθρα** είναι **μικρές κλιτές λέξεις που μπαίνουν μπροστά από ουσιαστικά, επίθετα, κλιτές μετοχές και ορισμένες αντωνυμίες.**

Τα άρθρα **μας δείχνουν το γένος** της λέξης που ακολουθεί (δηλαδή αν είναι αρσενικό, θηλυκό ή ουδέτερο), **τον αριθμό** (αν πρόκειται για ένα ή για πολλά), **την πτώση** στην οποία βρίσκεται (ονομαστική, γενική, αιτιατική, κλητική) και κατά πόσον κάτι είναι **ορισμένο** ή **αόριστο**.

Τα άρθρα διακρίνονται σε δύο είδη

Το οριστικό άρθρο

Φανερώνει ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα γνωστό και συγκεκριμένο.

Παραδείγματα

Ο κακός λύκος.
Η καλή γιαγιά.

Το αόριστο άρθρο

Φανερώνει ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα που δεν είναι συγκεκριμένο ή για το οποίο δεν έχει γίνει λόγος προηγουμένως.

Παραδείγματα

Ένας κακός λύκος.
Μια καλή γιαγιά.

Κλίση του οριστικού άρθρου

Πτώσεις	Ενικός Αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ο	η	το	οι	οι	τα
Γενική	του	της	του	των	των	των
Αιτιατική	τον	τη(ν)	το	τους	τις	τα
Κλητική	-	-	-	-	-	-

- Παρατηρήσεις:** 1) Το οριστικό άρθρο δεν έχει κλητική.
 2) Συμφωνεί με το όνομα που συνοδεύει σε γένος, αριθμό και πτώση.
 3) Η πρόθεση σε, όταν ακολουθείται από το οριστικό άρθρο, συγχωνεύεται με αυτό σε μια λέξη. (π.χ. σε + τον = στον, σε + τους = στους / στον φίλο, στους κήπους κ.ά.)

Κλίση του αόριστου άρθρου

Πτώσεις	Ενικός Αριθμός		
Ονομαστική	ένας	μια	ένα
Γενική	ενός	μιας	ενός
Αιτιατική	έναν	μια	ένα
Κλητική	-	-	-

- Παρατηρήσεις:** 1) Το αόριστο άρθρο δεν έχει κλητική.
 2) Το αόριστο άρθρο δεν έχει πληθυντικό αριθμό. Όταν θέλουμε να μιλήσουμε για πολλά πρόσωπα, ζώα ή πράγματα, τα αναφέρουμε χωρίς άρθρο.
 π.χ. Πήρε εφημερίδες.
 3) Παρουσιάζει τους ίδιους μορφολογικούς τύπους με το αριθμητικό επίθετο ένας, μία, ένα. Για να το διακρίνουμε πρέπει να θυμόμαστε πως με το αόριστο άρθρο δηλώνεται το μη συγκεκριμένο, ενώ με το αριθμητικό δηλώνεται ποσότητα.
 π.χ. Δώσε μου **μια** εφημερίδα. (αόριστο άρθρο)
 Αγόρασε **μία** μόνο εφημερίδα. (αριθμητικό)
 4) Συμφωνεί με το όνομα που συνοδεύει σε γένος, αριθμό και πτώση.
 5) Σε μεγάλα κομμάτια λόγου χρησιμοποιούμε το αόριστο άρθρο την πρώτη φορά που αναφερόμαστε σε κάτι και στη συνέχεια χρησιμοποιούμε το οριστικό.
 π.χ. Ένας άνθρωπος κοίταξε τα λουλούδια του κήπου. Στη συνέχεια ο άνθρωπος κατευθύνθηκε προς την αυλή.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Συμπληρώνω τα κενά του κειμένου με το κατάλληλο **οριστικό** και **αόριστο άρθρο**:

_____ διαστημόπλοιό μας προσπέρασε _____ Άλφα του Κενταύρου. _____ στιγμή εκείνη, διαπιστώσαμε ότι _____ μηχανή από _____ πέντε που είχαμε, χάλασε. Θα μου πείτε πως δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας... Έλα όμως που _____ καπετάνιος μας δεν είναι _____ τυχαίος καπετάνιος. Αμέσως ειδοποίησε _____ κοντινότερο διαστημικό σταθμό και τον ενημέρωσε για _____ βλάβη. _____ μηχανικός του απάντησε αμέσως πως θα στείλει ένα διασωστικό σκάφος για να μας παραλάβει. Όλο _____ πλήρωμα ένωσε ανακούφιση για _____ γρήγορη ανταπόκριση _____ διαστημικού σταθμού. Μετά από λίγο, και αφού είχαμε σβήσει όλες _____ μηχανές μας, είδαμε _____ διασωστικό σκάφος να πλησιάζει. Εκείνη _____ στιγμή διαπιστώσαμε πως κανένας από _____ φιλικούς, προς εμάς, λαούς εξωγήινων δε βρίσκονταν _____ Άλφα του Κενταύρου.

2. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του **οριστικού άρθρου**:

- ❖ _____ γάτα είναι πεισματάρικο ζώο.
- ❖ _____ κορίτσι που έφυγε είναι _____ ξαδέρφη μου.
- ❖ Όλοι _____ φίλοι μας ήρθαν _____ πάρτι.
- ❖ _____ μπαλόνια που αγόρασες ήταν τρύπια.
- ❖ Πήρα _____ βαλίτσες και τις έβαλα _____ πατάρι.
- ❖ Πότισε _____ λουλούδια _____ αυλής.

3. Συμπληρώνω τα κενά που βρίσκονται στην αρχή με τον κατάλληλο τύπο του αόριστου άρθρου και έπειτα συνεχίζω τις προτάσεις ώστε να βγαίνει ολοκληρωμένο νόημα.

- ❖ _____ γάτα _____
- ❖ _____ κορίτσι _____
- ❖ _____ ξαδέρφη μου _____
- ❖ _____ αυλή _____

4. Σχηματίζω προτάσεις χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις:

τροχιά: _____

ψηφιακός: _____

μεγεθύνω: _____

δορυφόρος: _____

Ενεργητική και παθητική σύνταξη

Θυμάμαι!

Στην **ενεργητική σύνταξη** το υποκείμενο **ενεργεί** (κάνει κάτι).
Η σύνταξη γίνεται με ένα ρήμα ενεργητικής διάθεσης.

π.χ. Η Στεφανία **ενημέρωσε** τα παιδιά.

Προσοχή!

Στην **παθητική σύνταξη** το υποκείμενο **παθαίνει** κάτι ή **επηρεάζεται από τη δράση κάποιου άλλου**.
Η σύνταξη γίνεται με ένα ρήμα παθητικής διάθεσης.

π.χ. Τα παιδιά **ενημερώθηκαν** από τη Στεφανία.

Τις περισσότερες φορές που συναντάμε ενεργητική διάθεση, αυτή εκφράζεται με ρήματα ενεργητικής φωνής. Όμως το παραπάνω δεν ισχύει πάντοτε. Όταν λέμε ότι ένα ρήμα έχει ενεργητική διάθεση εννοούμε ότι το υποκείμενό του ενεργεί, ενώ όταν λέμε ότι ένα ρήμα βρίσκεται στην ενεργητική φωνή εννοούμε ότι σχηματίζει κατάληξη σε -ω στο α' πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής φωνής.

π.χ. Η Ελέανα **φροντίζει** τους ασθενείς. (ενεργητική διάθεση/ενεργητική φωνή)
Η Ελέανα **περιποιείται** τους ασθενείς. (ενεργητική διάθεση / παθητική φωνή)

Αντίστοιχα, το ίδιο συμβαίνει και με την παθητική διάθεση και τα ρήματα της παθητικής φωνής.

π.χ. Ο πάγος **λιώνει** από τον ήλιο. (παθητική διάθεση / ενεργητική φωνή)

Μετατροπή ενεργητικής σε παθητική σύνταξη (και αντίστροφα)

Για να **μετατρέψω** την ενεργητική σύνταξη σε παθητική:

- ο Μεταφέρω το ρήμα από την ενεργητική διάθεση στην παθητική, χωρίς να μεταβάλλω τον χρόνο.
- ο Το αντικείμενο του ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος.
- ο Το υποκείμενο του ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο (από + όνομα σε αιτ. πτώση).

(Υ) (P/ Ε.Φ.) (Α)

Ενεργητική σύνταξη : Ο Λάζαρος **έφαγε** τα μακαρόνια.

(Υ) (P / Π.Φ.) (Π.Αιτ.)

Παθητική σύνταξη: Τα μακαρόνια **φαγώθηκαν** από τον Λάζαρο.

Ακολουθώ την αντίστροφη διαδικασία για να μετατρέψω την παθητική σύνταξη σε ενεργητική.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Στις παρακάτω προτάσεις μετατρέπω την ενεργητική σύνταξη σε παθητική και κυκλώνω το ποιητικό αίτιο:

- Εγώ συμπλήρωσα τα έντυπα.
-

- Μέχρι το φθινόπωρο θα έχει ολοκληρώσει την εργασία.
-

- Ο σεισμός κατέστρεψε μεγάλο μέρος της πόλης.
-

- Ο υπουργός ικανοποίησε όλα μας τα αιτήματα.
-

- Η τηλεόραση επηρεάζει την κοινή γνώμη.
-

2. Στις παρακάτω προτάσεις μετατρέπω την παθητική σύνταξη σε ενεργητική:

- Το χωράφι δεν καλλιεργήθηκε από τους αγρότες.
-

- Τα νησιά κατακλύστηκαν από κόσμο τον Αύγουστο.
-

- Ο τερματοφύλακας της ομάδας αποθεώθηκε από τους φιλάθλους.
-

- Οι κάτοικοι της γειτονιάς συγκλονίστηκαν από τα γεγονότα.
-

- Το μυστικό της νεότητας αποκαλύφθηκε από τον ερευνητή.
-

Περιεχόμενα

	σελ.
Ενότητα 13 ^η : Κατασκευές.....	1 - 20
Ενότητα 15 ^η : Τηλεόραση.....	21-38
Ενότητα 16 ^η : Αθλήματα-Σπορ.....	39-64
Ενότητα 17 ^η : Ταξίδι στο διάστημα.....	65-76

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

σε πάντα για τον μαθητή

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ | ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ | ΔΗΜΟΤΙΚΟ | ΓΥΜΝΑΣΙΟ | ΛΥΚΕΙΟ

Αβέρωφ 12-14, 16452 ☎ 210 9617817 @ info@zois-school.gr 🌐 www.zois-school.gr